د افغانستان د بحران سیاسی حل

دکتور فاروق أعظم

دافغانستان د مطالعاتو د مرکز مشر

او

د لندن په پوهنتون کې د اوبو د کشالو د څیړونکې ډلې غړی

مئ ۲۰۰۹

لندن

www.hewad.com

فهرست

مـوضــوع	مـخ
سریزه	۳
د افغانستان امنیتي وضعه	۶
ملي فوج او ملي پولېس	۱۷
د دولت مشروعیت	۱۹
د دولت په لوړه سطحه کې رشوت او اداري فساد	۲۸
په افغانستان کې دمخدره موادو تولید او تجارت	۳۳
په افغانستان کې د بهرنیو مرستو مؤثریت	۳۸
د افغانانو د اقتصادي حالت ثرنگوالی	۴۲
ایا د خارجیانو حضور په افغانستان کې افغانانو ته گتهور دی؟	۵۲
دامریکا نوی جمهور رئیس باید د افغانستان په باب ثه وکړي؟	۶۴
دافغانستان دجمهوري ریاست لپاره به ثوک مناسب وي؟	۶۷
ثه باید وسي چې افغانستان د رواني فاجعې ثخه خلاص سي؟	۶۸
دپای خبري	۶۹
دافغانستان دبحران سیاسي حل	۷۷

www.hewad.com

بسم الله الرحمن الرحيم

إن الله لا يغير مابقوم حتى يغيروا ما بأنفسهم (صدق الله العظيم)

والتكن منكم أمة يدعون إلى الخير يأمرون بالمعروف وينهون عن المنكر واولئک هم المهتدون (صدق الله العظيم)

ما امريكا ته په رسمي دعوت د ۲۰ مئی څخه تر ۹ جون ۲۰۰۸ سفر وکړ. په واشنګټن او نیویارک کې مې مختلف امریکائي مقامات ولیدل. په واشنګټن، ویرجینیا، لاس انجلس، سانفرانسسکو، شیکاګو، میشیګن او نیویارک کې مې تر زرو ډیرو افغانانو سره خبرې وکړې. هغوی ټولو زما څخه د افغانستان دبحران او ددغه کړکیچ دحل په باب پوښتنې وکړې. افغانانو غوښتل پوه سي چې ما د افغانستان په باب امریکایانو ته څه ویلي دي او د افغانستان په باب د امریکایانو نظر څه وو؟ ما افغانانو ته خپل د مذاکراتو لنډ معلومات وړاندې او سؤالونو ته مې ئې جوابونه ورکړل چې مختصر راپور یې وطنوالو ته پرخپل وخت د کتاب په شکل وړاندې سویدی*.

ددې لنډ راپور د وړاندې کولو موخه داوه چې وطنوال پوه سي چې ما امریکایانو ته چې اوس یې افغانستان په لاس کې دی زموږ د ګران وطن اوضاع څنګه تشریح کړیده؟ ما هغوی ته یوازې دافغانستان په ارتباط پیښې مشکلات ندي ویلي او یوازې مې انتقادونه ندي کړي بلکه د حل بارز نکات مې هم ورښوولي دي.

* د افغانستان د کړکیچ دحل لار، اګست 2008، ددانش مؤسسې چاپ، پیښور - پاکستان.

راسئ دلته دهغه راپور يوه برخه رانقل کړو. کتاب د سؤال او جواب په شکل ليکل سوی دی. که ديو سؤال جواب ډير اوږد درته معلوم سو د هغه علت دادی چې ما ددغه جواب يوه برخه په يوه مجلس کې ويلې ده او نورې برخې يې په نورو مجلسو کې، دلته مې د کار د اسانئ لپاره دعين يا مشابه سؤال ټول جوابونه چې په مختلفو مجالسو کې مې ورکړي يا تشريح کړيدي تر يوه جواب لاندې راوستيدي. پدې جوابونو کې داسې نکات سته چې زما ندي او ما له نورو مى اقتباس کړی او دخپل استدلال دتقويې لپاره مې راوړيدي. ځينې معلومات او په تيره بيا د کتاب پايځوږ مې وروسته ددې کتاب د ليکلو په وختکې ورزيات کړيدي.

ددې ليکنې اصلي هدف دا وو چې هرځوک وافغانستان ته ورپيښ مشکلات تشريح او څيړي خو دحل لارېې نلري او يائې نه وائي. دلته ما دمشکلاتو ترتشريح او دمرض ترتشخيص وروسته دحل لار او دواء هم وړاندې کړيده چې کيدای سي پرهغه غور وسي، اصلاح سي او بيا دکار خلک پيدا او پر ولاړ سي. کار بايد له يوځايه پيل سي او ما لدغه ځايه پيل کړ*.

---

* دامريکا ترسفر وروسته مې افغانستان، پاکستان، سعودي عربستان او دوه واره اروپائي هيوادونو (ناروې، سويدن، دنمارک، جرمني، هاليند، بلجيم او فرانس) ته دافغانستان دبحران دسياسي حل دپيداکيدو په منظور تير يوکال سفرونه وکړه. په زرو افغانانو او غير افغانانو مې دمتخاصمو ډلو دمشرانو په شمول وليدل. ددی سفرونو جريان ددې کتاب په پای کې راغلی دی.

دعـاء کـوم چـې الله پـاک عزوجـل زمـا دا وړوکـی تـلاش پخپـل دربـار کـې قبـول او هغـو کسـانو تـه چـې د افغانسـتان لپـاره پـه سیاسـي حـل پسـې ګرځـي دا نسـخه او فـارمول ګټـور او د مخلصـو افغانـانو د راټولېـدو لپـاره یـو منبـر او پلتفـورم وګرځوي.

پـه پـای کـې زه د وطـن د دوه دردمنـو ځوانـانو ، ښـاغلیو حفـیظ الـدین پیـرزاده او مقبـول احمـد ننـګ،ډېره مننـه کـؤم چـې هـم یـې زمـا د سـفرونو پـه وخـت کـې زمـا خدمتونه وکړه او هم یې د دغه کتاب په ترتیب او چاپ کې مرسته کړیده.

امین وماذلک علی الله بعزیز.

دکتور فاروق أعظم

www.Lewad.com

لومړی سؤال چې هرچا کاوه هغه دا وو چې د افغانستان امنیتي وضع څنګه ګورئ؟

جواب: ترشپږ کاله ډیر وسوه* چې نړیوالـه ټولنه ونه توانیده چې د افغانانو د باور او ملاتړ پربنسټ ډاډمن افغان ملي فوج جوړ کړي او تر اوسه هم امریکایان او ناټو پخپل سر بېله دې چې پر افغان فوج اعتماد وکړي او حتی هغه خبر کړي د مخالفینو پخلاف نظامي عملیات او بمبارډ کوي. حتی د مخالفینو په باره کې د معلوماتو په راټولولو کې هم پر افغان اردو او پولیسو اعتماد نکوي او خپل ځانته استخباراتي لارې لري. په دغسې عملیاتو، بمباریو او نیونو کې اکثره عام ولس ته تاوان رسیدلی دی، لارویان وژل سویدي، ودونه او جنازې بمبارډ سویدي، ښځې او ماشومان مړه سویدي، بیګناه خلک بندیان سویدي، زوریدلي دي، مړه سویدی، مالي تاوانونه ور رسیدلي دي، بیعزته سویدي او مهاجرت ته اړسوي دي.

دا ټول هغو کړنو ته ورته دي چې روسانو د خپل اشغال په وختکې د مجاهدینو د ځبلو په منظور کول. څرنګه چې هغه تاکتیک کارورنکړ او ټول ملت یې د روسانو پخلاف راو پاراوه، د امریکایانو او ناټو اوسنۍ پالیسي ... بلکه

www.hewad.com

www.hewad.com

www.hewad.com

غیرمسؤلو مسلحو ګروپونو سره اړیکي لري. (کریس) خصوصي امنیتي شرکتونه هم متهم کړل چي د دغو ګروپو سره ټینګی اړیکی لري. د ملګرو ملتو د مؤسسې د بشر د حقوقو اداره پخپل کلنی راپور کي وايي چې امریکا په افغانستان کې د ځینو هغو جنګسالارانو حمایت کوي چې د بشر د حقوقو په رابطه ډیر خراب سوابق لري. راپور د جنرال دوستم، عطامحمد نور او محمد محقق نومان اخلی چې په منظم او سستماتیک ډول په شمال کې پښتانه ځوروي، مالونه یې ورچوروي او پر حقوقو یې تیری کوي. (بي بي سي: ۱۴ جنوري ۲۰۰۳).

د شمال دغو شړل سویو او زوربدلو پښتنوته امریکایانو او نړیوالو بیله مقاوته بله څه لار پرې ایښې ده؟ اوس د شمال څخه د همدغو شړل سویو کورنیو ځوانان په کندهار، زابل، ارزګان او هیلمند کې د طالبانو د جنګی قوت د ملا تیر جوړوي.

افغانستان یو واحد او نه تجزیه کیدونکی هیواد دی چې د تاریخ په اوږدو کې مختلفو اقوامو یکښې یو د بل سره د ورونو پشان ژوند کړیدی. په شمال کې د تاجیکو، ازبکو او ترکمنو په منځکې پښتانه اوسي او د پښتنو په سیمو کې بیا د سوو کلونو راهیسې اقلیتونه میشته دي. د کندهار د ښار په زړه کې په زرو کورنۍ شیعه ګان اوسي او د ښار اکثره کسبونه، په دولتی ادارو کې ماموریتونه او شاوخوا شنه باغونه د دوی دي؛ چا ترخه خبره هم نده ورته کړې؛ احترام یې کیږي، او د ظاهرشاه په وختکې کندهاریانو خپل وکیل (اکبري) له همدغه شیعه ګانو څخه وټاکئ. همدا راز په هیلمند کې هزاره، تاجیک، ازبک او ترکمن ناقلین او په ګرش او لښکرګاه کې شیعه ګان سته چې چا ندي ازار کړي. دا ډول تاجیک، عرب او نور قومونه د غزني، پکتیا، پکتیکا، کنر، لغمان او ننګرهار په مرکزونو کې اوسي چې بیله کوم

تهدید او فشاره د پښتنو په منځکې دورونو پشان په عزت ژوند کوي. خو دهیواد په شمال کې ځینو زورواکانو د بهرني استعمار او فرصت طلبو ګاوندیانو په مرسته نه یوازې هلته د پښتنو په ضرر د سیمې دموګرافیکه څهره او ایتنوپولیتیکل انډول بدل کړ بلکه په تیرو اتلس کلونو کې یې دهیواد دلویو ښارونو ، خصوصاً د کابل دښار ډموګرافیکه څهره هم دخپلو قومي ناوړه اهدافو په ګټه واړول. دوی د پردیو په مرسته له یوې خوا پښتانه نه پریږدي چې دهیواد په شمال کې خپلو کوروته ولاړ سي او له بلې خوا یې دکابل ښار چې عمدتاً د پښتنو سیمه ده پخپلو قومیانو ډک کړ. دغه حالت ټول هیواد قومي ناارامۍ ته او خصوصاً پایتخت یې دیو ایتنوپولیتیکل بحران سره مخ کړیدی.

په ۱۹۷۶ م کې کله چې دداؤد خان په مقابل کې په کنړ ، پنجشیر ، لغمان او پکتیا کې یو شمیر مسلمان ځوانانو (اخوانیانو) بغاوت وکړ. د سیمو خلکو دهغوی ډیری ونیول او دولت ته یې تسلیم کړل او ځینې نور ورڅخه وتښتیدل. دا ځکه هغه وخت خلکو حکومت خپل باله او د هغو کسانو پخلاف ودریدل چې دغه مشروع دولت یې ناکراره کاوه. هغه وخت د اسلام شعارونو خلک نسوای جذبولای که څه هم اسلام افغانانو ته ترهرڅه ګران او عزیز دی. داؤد خان پښتون وو پداسې حال کې چې ډیرو غیرپښتنو دغه باغي ځوانان ونیول. خو فقط درې کاله وروسته ، کله چې په کابل کې دشوروي په مرسته یو ګوډاګی حکومت پر قدرت راغی همهغه قوم په هماغو باغیانو پسې ولاړ. همداسې ، په جنوري ۲۰۰۲ م کې په کندهار کې یوه سړي پر یو بهرني عسکر حمله وکړه. خلکو په تش لاس هغه ونیو او دولت ته یې تسلیم کړ. خلکو نارې وهلې چې موږ سوله غواړو ، نړیوالو ته دې موقع ورکول سي چې افغانستان اباد کړي. خو نن هماغه خلک مایوس سویدي او د کابل

دحکومت او ناټو په مقابل کې دطالبانو حمایت کوي. ښاغلی حامد کرزی له هماغو خپلو خلکو پخپل پلرني ښار کې په تیښته له مرګه ځان خلاص کړ.اوس ولس دحکومت سره نور دامنیت په ټینګولو کې مرسته نکوي.

نړیوالې ټولنې افغانانو ته په بون کې یو داسې ضیق البنیاده حکومت جوړ کړ چې د افغانستان په تاریخ کې یې ساری نسته. موږ په تاریخ کې ډیر خراب حکومتونه درلودلیدي خو داسې خراب حکومت لکه په بون کې چې نړیوالو افغانانو ته جوړ کړندی تیر سوی. نړیوالو مشهورغله، د نشئي موادو قاچاقبران، زورواکان، فاسد تکنوکراتان او د بشري حقوقو پایمالونکي چې د کرزي په خبره په نورو هیوادو کې یې د بیوسئ شپې تیرولې اوباید د بشرضد جنایاتو په تور په نړیواله محکمه کې محاکمه سویوای په حکومت کې راټول کړل. افغانستان ئې هغو قوماندانانو او سیاسي دلالانو ته ،چې خارجیانو ته یې د عسکرو پحیث خدمت کړی وو اویائې بهرنیو استخباراتو ته کار کاوه، د غنیمت د مال په ډول وویشئ.

امریکایانو پښتانه چې د هیواد اکثریت، سخت جنګي قوم او ددې هیواد له پیدا ښته یې قدرت په لاس کې وو له قدرته محروم کړل. امریکایانو ټول پښتانه طالبان او القاعده وګڼل او د تروریستانو پشان یې ورسره معامله وکړه او کوښښ یې وکړ چې د هیواد په سطح د پښتنو شمیر کم وښئي او ورپسې یې سیاسي رول ورکم کړي. روسانو هم د خپل اشغال په وختکې د پښتنو د ځپلو په منظور څو ځلې احصائیه اعلان او هر واري به یې پښتانه کم ښوول پداسې حال کې چې په ټول افغانستان او خصوصاً د پښتنو په سیمو کې جنګ وو او د احصائیې د اخیستلو مجال نه وو. (په ۱۹۸۲ کې یې پښتانه له ۶۷٪ څخه و **۵۵**٪ ته راټیټ وښوول، په ۱۹۸۲ کې یې **۵۱**٪ او په **۱۹۸۸** کې یې **۴۸**٪ وبلل). د هغوی هدف دا وو چې پښتانه له اکثریته و لوی ګروپ ته

راټيټ کړي او پدې ډول يې په فوج، پوليس، دولتي ادارو او سياسي مجال کې ونډه ور کمه کړې. دبون کانفرانس په همدې مورد کې د روس پر پلو روان او نور هم ټکنيئ سو او پښتانه يې نور هم لړ وګڼل (۳۸٪). نن همدا کار ناټو کوي او پښتنو ته دژوند په هرمجال کې (شوری، فوج، پوليس، سياسي ګډون، ...) ۳۸٪ ګوري. دغه سبب دی چې ډېر پښتانه په کابل کې اوسني نظام خپل نه بولي او دبرياليتوب لپاره ئې قرباني ته حاضر ندي.

د طالبانو تر سقوط وروسته په کابل کې ټول پښتانه دولتي مامورين دطالبانو په تور تهديد او له کاره وايستل سول او ځای يې په غيرپښتنو ډک سو. څو محدود پښتانه که چيرې ليدل کيدل هغوی د استاد سياف ترسيوري لاندې ناست وه او يا هغه کسان وه چې د جهاد په دوران کې يې جمعيت ته ډير زغستلي وه. سره لدې چې اوس حالات څه بدل سويدي خو اوس هم د فوج افسران (دمعتبرو انګليسي او امريکائي منابعو په قول) ۷۰٪ تاجيک دي او دملي امنيت په چارو کې خو د پښتنو سهم ډير کم دی. په ملکي ادارو کې هم همدا حال دی. څه تغييرات راغليدي، وزيران او ځينې عالي رتبه مامورين پښتانه مقرر سويدي خو اوس هم تعادل ته ډيره لار پاته ده. يو پارلماني راپور ښئي چې په ۲۰۰۷ م کې د رئيس جمهور په شمول د هغه په دفتر کې يوازې ۸ ٪ مامورين پښتانه وه. دغه سبب دی چې دکابل په ښارکې چې په پښتني سيمه کې واقع او شاوخوا يې اکثره پښتانه دي څوک د رئيس جمهور او وزيرانو په شمول د پښتو ويلو جرئت نلري. داسې يو حالت چې خپله دهيواد اکثريت وګړي ځان بېګانه وبولي امن نسي تأمينولای.

پر حکومت دعدم اعتماد يو بل عامل دادی چې په تيرو ديرشو کلو کې په عام ډول او په تيرو اتلس کلو کې په خاص ډول اکثره خارجي تعليمي بورسونه غيرپښتنو ته ورکول سويدي. ددغه غيرعادلانه توزيع په نتيجه کې

په زرو غیرپښتانه تعلیمیافته هرکال هیواد ته راستینېږي او دمملکت چارې په لاس کې اخلي. پدې ډول پښتانه نور هم له دولتي اورګانو څخه ورځ په ورځ په نسبي ډول کمیږي او حکومت غیرملي او انحصاري شکل اخلي. پدغسې ظالمانه، غیرعادلانه او نامتوازنو شرایطو کې په دولت کې موجود بېوا که پښتانه نور نو دولتي اداره خپله نه بولي او دزړه له کومي همکاري نه ورسره کوي بلکه ناامنۍ ته لار پرانیزي.

لکه څرنګه چې د طالبانو پخلاف امریکایانو شمال ائتلاف د خپلو عسکرو په حیث استعمال کړ، داسې شمال ائتلاف هم امریکایان د طالبانو، حزب اسلامي او نورو مخالفینو د ټکولو په منظور استعمال کړل. امریکایانو حکمتیار ته د شمال ائتلاف په وجه په بون کې دعوت ورنکړ سره لدې چې حکمتیار د رباني صدرأعظم او د طالبانو مخالف او ورسره جنګیدلی وو. ایرانیانو هم موقع ورنکړه سره لدې چې هغه د طالبانو د حکومت په ټوله دوره کې په ایران کې دهغوی سره وو بلکه په عوض کې یې د بون کنفرانس ته دهغه زوم (همایون جریر پنجشیری) وباله او بل زوم ئې چې پښتون وو (داکترغیرت بهیر) وربندي کړ. ددې ټولو سره سره حکمتیار بیا هم څو کاله انتظار ویوست خو چا موقع ورنکړه پداسې حال کې چې د جهاد نور ټول مشران اوس په کابل کې ناست او په حکومت کې شریک دي. حکمتیار ځان مجبور احساس کړ او دادی اوس د امریکایانو پخلاف جنګیږي. څرنګه چې امریکایانو ټول پښتانه طالبان ګڼل او اعتماد یې نه پر کاوه، تر ډیره وخته یې ترجمانان یوازې د شمال ائتلاف غیرپښتانه استخدامول. راپورونه وائي چې لدغو ترجمانانو څخه ځینو دامریکایانو او پښتنو ترمنځ داوبو دخړولو کوښښ کاوه او ځینو بیا دژبې دنه پوهېدو په وجه عام ولس ته ډیر ضرر ورساوه؛ کلي بمبارډ او بېګناه خلک مړه، بندیان او وځورول سول تردې چې

کـرزي يـې پـر حـال وژړل (۲ مـئ ۲۰۰۷) او وېويـل چـې زمـا څـه پـه وس نـدي پـوره او امريکايـان زمـا پـه خولـه نکـوي. پـه اوسـلوکې د نـاروی ددفـاع د وزارت يـو مـامور ماتـه وويـل چـې يـوه پنجشيري ترجمـان هغـه تـه پـه هـرات کـې ويلي وه چـې "زه پـه کنـدهار کـي د امريکايـانو سـره ترجمـان وم. يـو کنـدهاری سـړی مـوږ پـه سـپين بولـدک کـی دطالـب پـه تـور ونيـو او پوښـتنه مـو ځينـی وکـړه چـې طالـب يـې؟ هغـه وويـل: يـا". ترجمـان امريکايـانو تـه وويـل چـي دی وائـي، هـو. پـه انګليسـی کـی (هـو) تـه (يـا) وائـی. امريکايـانو چـی فکـر وکـړ چـي سـړی زمـوږ پـه مخکـی وويـل چـي هـو؛ نـو هغـه يـې بنـدی کـړ. ترجمـان ۱۲ مياشـتی وروسـته دا قصـه دنـاروی د دفـاع وزارت دغـه مـامور تـه پـه هـرات کـي کـړی وه. مـامور ورتـه ويلـی وه چـی داخـو تـا سـرچپه ترجمـه کـړيـده. دا موضـوع افشـاء سـوه او هغـه کنـدهاری سـړی ۱۲ مياشـتی وروسـته دنـاروی دفـوج پـه وسـاطت لـه بنـده خوشـی سـو. د نـاروې ددفـاع وزارت دغـه مـامور مـا (دکتـاب ليکـونکی) تـه وويـل چـي دپنجشـيری ترجمـان پـه ترجمـه کـي اراده بـده نـه وه خـو پښـتو يـې نـه وه زده او دا يـې نـه ويـل چـي ترجمـانی نسـی کـولای داځکـه ډيـر معـاش يـې اخيسـت او متأسـفانه د امريکايـانو هـم يـوازی پـر همـدی خلکـو تکيـه وه. دغسـې دمـورميرې سلوک، بدبينی پيدا کول او بيځايه ځورول سوله او امنيت نسي راوستلای.

کـرزي تـه دجمهـوري رياسـت پـه انتخابـاتو کـې اکثـره پښـتنو کـوم چـې اوس د نـاټو تـر اور لانـدې دي رايـه ورکـړه. پارلمـاني انتخابـات د امـن پـه فضـاء کـې ترسـره سـول پـدې هيلـه چـې څـه مثبـت انکشـاف بـه رامنځتـه سـي خـو هغسـې ونسـوه. وخـت ثابتـه کـړه چـې افغانـانو تـه نـه منتخـب جمهـور رئيـس او نـه منتخـب پارلمـان څـه ګټـه ورسـول. ملـت پـر حکومـت بـاور بـايلود نـو ځکـه کـرزي خپـل تسـلط او کنتـرول د نړيوالـو د بيدريغـه ملاتـړ سـره سـره پـه هيـواد کـې خپـور او ټينـګ نکـړای سـوای او اوس يـې د هيـواد ډيـره برخـه لـه کنترولـه بهـر ده. د هيـواد

جنوبي، شرقي او غربي سيمې دناټو دقواؤ سره جنګونو نا ارامه کړيدي او په شمال کې خلک د زورواکانو زور، ناروا او ظلم ځوروي.

دموکراسۍ او د غربي نړۍ زر او زور ټولو د افغانانو په ژوند کې څه مثبت بدلون رانوستلای سوای بلکه برعکس د زورواکانو، د بشري حقوقو د پايمالونکو او مخدره موادو د قاچاقبرانو په لاس کې ابزار سول چې هيواد استقرار او امن ته نه پريږدي.

برنې روبن (دبون په کنفرانس کې دملګرو ملتو د مؤسسې د پلاوی غړي او اوس د امريکا د جمهور رئيس –اوباما– امنيتي مشاور) وائي: د اضطراري لوئي جرګې په وختکې (دبون ترکنفرانس شپږ مياشتی وروسته) دکابل بازارونه او کوڅې چې بايد د ايساف په لاس کې وای؛ د بون دقرارداد پخلاف اوس هم د مليشو په لاس کې وه. دامريکا پخواني دفاع وزير(ډونالډ رمزفيلډ) ددې پرځای چې دغه مليشې ديو سوله ايز ملي سياست دجوړښت لپاره تنظيم کړي، هغه يې دترورستانو دتعقيب په هيله تقويه کول. ايساف چې دبون دکنفرانس او ملل متحد لخوا په کابل کې دامن مسؤلوو دمليشو پخلاف نه بلکه موازي عمل کاوه. ايساف چې موخه يې دداخلي جنګونو مخنيوی او ددولت عام امن ساتل وه مګر مليشې يې له ظلم او چپاول څخه نه منع کولې. رمزفيلډ نه پريښوول چې ايساف تر کابل هاخوا ولاياتونو ته ولاړ سي؛ پدې يې نوموړو مليشوته وخت ورکړ چې دهيواد پرخلکو، دارائيي او ګمرکاتو کنترول پيدا کړي.

دوهم سؤال د ملي فوج او پولیس وو:

جواب: څرنګه چې د کابل حکومت له متضادو شخصیتونو، متضادو عقائدو او د متضادو ګټو له خاوندانو څخه جوړ دی او ټول په یوه ملي مفکوره او هدف نه دي راټول، همدا سې ملي فوج او پولس یې هم پر همدغو پولو ویشلي دي او ملي هدف نلري. لکه څرنګه چې حکومت د ولس باور او ملاتړ نلري همدا سې ملي فوج او پولیس د خلکو حمایت نلري بلکه تر ډیره حده د خارجیانو، جنګسالارانو او اقلیتونو په خدمت کې دي. په ۹ مئ ۲۰۰۸ یو نړیوال معتبر راپور وائي چې اوس هم د افغانستان فوج ملي تشخص نلري او ۷۰٪ افسران یې د یو اقلیت قوم دي. همدا سبب دی چې د یوې سیمې فوج په بله سیمه کې بریالی ندی او حتی ځائي فوج او پولیس همکاري نه ورسره کوي. که څه هم امریکایانو د فوج او جرمنیانو د پولیسو په تربیه او تجهیز کې څه کار کړیدی خو مطلوبه نتیجه یې نده ورکړې. په ۲۰۰۲ م کې، په پښتني سیموکې د فوج ۴۰ ٪ تښتیدلي وو او اوس دا رقم تر دغه هم ډیر وو دا ځکه چې فوجیان خصوصاً پولیس فکر کوي چې په دغو سیمو کې د دولت سره همکاري کمه ده او د دوی تلفات ډېر دي. دغه عامل هم امنیت کمزوره کړیدی.

د کابل حکومت شکایت کوي چې فوج او پولیس تر اوسه نه سمه تربیه لري او نه وسایل. موږ د افغان فوج او پولیسو قوت او مؤثریت د امریکا ږغ راډیو (۱۸ جون ۲۰۰۸) له دغه راپور څخه معلوم ولای سو چې وائي د امریکا په کانګرس کې د ملي امنیت او بهرنیو چارو د کمېټې مشر (جان ټرني) د پنتاګون د راپور له مخې وویل چې په افغانستان کې د پولیسو ۴۳۳ یونټه دي چې هیڅ یو ئې هم پوره عملیاتو ته تیار ندی؛ خو یوازې ۳ یونټه ئې

دخــارجي فــوج پــه حمايــت عمليــاتو تــه زړه ښــه كــولای ســي. د امريكــا دبهرنيو چـارو پـه وزارت كـې دافغانســتان دمخـدراتو دكنتـرول مشـر (تـامس شـوئچ) نيويـارک ټـايمز تـه پـه ۲۷ جـولاي ۲۰۰۸ م كـې وويـل چـې پنتـاګون او كابـل بـاټې ولـي چـې باكفايتـه افغـان اردو او ملـي پـوليس لـري خـو حقيقـت داسـې نـه دی. ملـي اردو دجنـګ قابليـت نلـري او دخـلاء دډكيـدو لپـاره پـوليس جنـګ تـه لېږل كيـږي؛ هغـوی هم دغـه كارتـه تيـار نـدي. كلـه چـې واسـتول سـي چـې پريـوه خطرناكـه سـيمه ددولـت كنتـرول قـائم كـړي ډيـر تلفـات وركـوي. پـه كابـل كـې د تيركـال د ثـور د اتمـې د جشـن پـه واقعـه كـې خلكـو وليـدل چـې افغـان فـوج او پـوليس څـومره د ډاډ وړ دي. خلكـو وليـدل چـې عسـكرو يـو او بـل تـه ويـل چـې بګريـز (تښـته) او جنرالانـو پـر خپلـو مـډالونو لاسـونه نيـولي ځغسـتل او رئـيس جمهور او وزيران يې خطر ته پرميدان پريښوول.

افغـان فـوج دا شـكايت هـم كـوي چـې نـاټو دوی د جنـګ لـومړۍ كرښـې تـه بيـائي او خپلـه شـاته وي او پـدې ډول يـې د خپـل سـپر پـه توګـه اسـتعمالوي. كـه څـه هـم ماتـه پـه يـوه ليـک كـې دانګليسـتان دنظـامي قـواؤ وزيـر دغـه شـكايت بيځايـه بللی خو پـه هيلمنـد كـې افغـان عسـكر اوس هـم همـدا ګيلـه لـري. سربيره پردغـه، فـوج او پـوليس د لـږ معـاش او هغـه هـم پـر وخـت د نـه رسـيدو څخـه څـو واره د راديـو او تلويزيـون لـه لارې شـكايت كړيـدی او وائـي چـې ځكـه لـوئې لارې نيسي، خلک او موټران شكوي.

دریم سؤال د دولت د مشروعیت وو.

د مشروعیت سؤال یوه امریکائي مطرح کړ او وبویل چې په افغانستان کې د نړیوالو په مرسته د جمهوري ریاست او پارلمان لپاره انتخابات وسول او اوس هغه هیواد یو منتخب رئیس جمهور او منتخب پارلمان لري مګر د تشویش ځای دادی چې خلک ولې د خپلو منتخبو مشرانو ملاتړ نکوي؟

جواب: افغانانو د منتخب او یا غیر منتخبو مشرانو سره دلچسپي نه درلوده. دغه انتخابات په افغانستان کې نړیوالو قوتونو غوښتل چې خپل کښینولي رژیم ته مشروعیت ورکړي. افغانانو ته دا مهمه نه وه چې کرزی منتخب وو او که نه وو بلکه امنیت، سم حکومت او د هیواد بیا ابادیده یې غوښته کوم چې نړیوالو مکرره وعده ورسره کړیوه. ولس ویل ښه، موږ به انتخابات هم په ارامه فضاء کې وکړو خو تاسې به ایا هغه څه وکړئ چې زموږ سره مو بیا بیا وعدې کړیدي؟ نتیجه دا سوه چې انتخابات وسوه مګر د خلکو سره وعدې ترسره نسوې. خلکو بیرته له حکومته خپل اعتماد د عدم همکارۍ په شکل واخیست.

دمشروعیت په باره کې ما ورته وویل چې یو دولت هغه وخت مشروع دی چې پرهغه سیمه پوره کنترول ولري پر کومه چې د تسلط ادعاء کوي. د امریکا د ملي استخباراتو د ادارې تازه راپور وائي چې د کابل حکومت یوازې د هیواد پر ۳۰٪ کنترول لري. ناظرین دا عدد هم مبالغه ګڼي او وائي څرنګه چې امریکا د کابل د حکومت حامي ده نو دا راپورئې د هغه په ګټه لیکلی دی. په حقیقت کې د حکومت کنترول تر دغه هم کم دی. د جمهور رئیس سلاکار او دشکایاتو د اوریدو د ادارې مشر ښاغلي اسد الله وفاء په لومړۍ مارچ ۲۰۰۹ خبرنګارانو ته وویل چې دکندهار دولایت په ۱۷ ولسوالیو کې دولت یوازی

پر ۳ ولسوالیو کنترول لري او بس. هغه دا هم وویل چې پولیسو پر لویو لارو غیرقانوني پاټکونه اچولي، مسافر او موټران شکوي. دغسې کم او داغي تسلط د دولت مشروعیت ترجدي سؤال لاندې راولي.

د دې لپاره چې یو دولت خپل مشروعیت ته قانوني بڼه ورکړي پکار ده چې د خلکو اعتماد، قیادت ته احترام او د هیواد قوانینو ته د هغوی اطاعت جلب کړي. په دولتي دستګاه کې د بشري حقوقو د پایمالونکو او قاچاقبرانو قوت، د زورواکانو قدرت او د رشوت او اداري فساد غوړیدنه، د افغان

www.hewad.com

www.hewad.com

www.hewad.com

www.hewad.com

نسي، ښاغلی ذکي نژدې روغتون ته پرینښودل سو بلکه رشید دوستم هغه پخپل شخصي هلیکوپتر کې ازبکستان ته ظاهراً د تداوئ لپاره واستاوه. هیچا د پارلمان ددې وکیل پوښتنه ونکړای سوای. سربېره پردغه، نژدې دوې میاشتې دمخه رشید دوستم خپل یو پخوانی مرستیال (اکبر بای) د شرابو په بوتل وویشت او پر کورئې چې په کابل کې جمهوري ارګ ته نژدې دی د راکټونو حمله وکړه. دوستم د لوی څارنوال دحکم باوجود چا بندي نکړای سوای. برعکس، کرزي اکبر بای وروغوښت چې ددوستم سره تر دعوې تیر سه. په دغسې شرایطو کې چې حاکمان پخپله قانون ترپښو لاندې کوي نور به یې واحترام ته څه وهڅوي؟ هلته چې قانون او مجریان یې مظلوم نسي حمایت کولای دولت څه مشروعیت لري؟

ددې لپاره چې خپل مشروعیت ثابت کړي، موجوده افغان دولت ته تقریبا غیر ممکن ده چې د خپل مشروعیت دټولو داخلي دښمنانو سره په یو وخت وجنګیږي لکه جنګسالاري، مخدره مواد، رشوت، بهرنی مشکل او مسلح مخالفین. د افغان دولت اوسنۍ وضع هغه سخت ناروغ ته ورته ده چې د بانون او د شدید مراقبت په خونه ک

www.heward.com

مشـــر عزت الله واصـــفي وائـــي چـــې "ترڅـــو د دولـــت لوړپـــوړي چـــارواکي قـــانون نـــه مراعـــاتوي اداري فســـاد بـــه جـــرم ونـــه ګڼـــل ســـي. اصـــلاحات بايـــد لـــه لـــوړه پيـــل ســـي. کـــه لوړپـــوړي چـــارواکي پـــه مليونـــو ډالـــره ســـوء اســـتفاده کـــوي او څـــوک څـــه نســـي ورتـــه ويـــلای نـــو تـــه څنګـــه يـــو کـــوچني مـــامور تـــه ويـــلای ســـې چـــ

www.hewad.com

بیله دي چې د چا لیاقت، کفایت او اهلیت په نظر کې ونیسي ډکې کړې. که څه هم ځینې ښه خلک په کار وګومارل سول خو دهغوی شمیر ډېر کم او مؤثریت ئې ډېر لږ دی. همدا راز، ځینې غربي هیوادونو لکه ایتالیا کوښښ کړیدی چې د افغانستان قضائي نظام اصلاح کړي خو تراوسه دا مهم ارګان له اداري فساد، د زورواکانو له اثر، دمسلکي قاضیانو له کمی او دقاضیانو د امنیت د نه تأمین سره مخ دی. نوځکه دا مهمه اداره اوس ببطرفه نده او عدالت نسي تأمینولای. د امنیت د لوی رئیس په قول عدلیه ددولت د نورو ارګانونو سره هماهنګه نده نوځکه امنیت لکه څنګه چې پکار دی نسي منځته راتلای. په پلازمېنه کابل او ټول هیواد کې د زورواکانو، د بشري حقوقو د پایمالونکو، رشوتخورو او اداري مفسدینو بیله کومې ویرې سرشاره ګرځیدل ددولت مشروعیت او دموکراسي دواړه سخت متضرر کړیدي.

ډېر وزیران، والیان او رئیسان علاوه پردې چې شخصي ملیشې لري إن جی أو ګانې او شخصي انتفاعي مؤسسې هم لري چې هغه پیسې چې له بهره د مرستې په نوم افغانستان ته راځي پخپلو جیبو کې واچوي. دوی په هرخارجي قرارداد کې خپله ونډه هم لري. یو وزیر یا مشاور تر ۲۰۰۰۰ ډالره په میاشت کې معاش لري چې د هغه وزارت یو سابقه داره مأمور ۲۰ ډالره نلري. دمالیې وزیر انوارالحق احدي اریانا تلویزیون ته وویل چې معاش یې په میاشت کې ۲۰۰۰۰ ډالره اویوه بهرنۍ اداري ئې ورکوي. دا وضع خپله اداري فساد پیدا او تقویه کوي. پخوانی داخله وزیر علي أحمد جلالي وائي چې ۴ وزیران او ۱۳ والیان مستقیماً معصي موادو په قاچاق او اداري فساد

www.hewad.com

ښاغلي کرزي په ۱۳ نومبر ۲۰۰۷ م پرخپلو یوشمېر وزیرانو او دپارلمان پرغړو تورولګاوه چې له خپلو دندو څخه سوء استفاده کوي، رشوت خوري او په اداري فساد اخته دي. ده وویل چې دا ناروغي اوس دومره پراخه سوې ده چې دهیواد دبیا ودانولو مخ یې نیولیدی. کرزی پداسې حال کې چې قهرېدلې معلومیده وویل چې ”دعادي افغان ژوند ورځ په ورځ خرابیږي پداسې حال کې چې حکومتي مامورین یوازې پدې فکر کې دي چې څنګه خپله شخصي دارائي ډېره کړي. پدې نظام کې لوړپوړو چارواکو هرڅه پیدا کړل – پیسې، ډېرې پیسې. – خدای په پوهیږي چې ترحد ډېرې یې ټولې کړې. زموږ دحکومت دلوړپوړو مامورینو په پیسو دنړۍ بانکونه ډک دي. لوکس قصرونه، نه یوازې په کابل کې بلکه دلته او هلته ټول زموږ دحکومت او دپارلمان دغړو دي؛ هریو ئې درې څلور کورونه په بیلو بیلو هیوادونو کې لري“. دحیرانتیا او پریشانۍ خبره داده چې کرزی په هرڅه پوهیږي او

ېعتډئرسععتهعئرلاتهعئعتئئډئعه ـیځ او ډېر کم څه کوي

www.hewad.com

www.hewad.com

ناخالصو ملي عوايدو (۳،۱بليون ډالر) او د نړۍ د عرضې ۹۳٪ تشكيلوي. ددغو ترياكو بيه په امريكائي بازار كې ۴۳۰ بليون ډالره ده چې افغانانو ته يې يوازې ۷، ۰٪ (۳ بليون ډالر) رسيږي. متباقي ۴۲۷ بليون ډالره يې د اروپائي او امريكائي سوداګرو په جيبو كې لوېږي. ځيرونكي پدې عقيده دي چې مخدره مواد، د حكومت اداري فساد، د مخالفينو فعاليت، برمته نيول او په بيلو شكلونو د خلكو تهديد، ددولت په اداري دستګاه كې دزورواكانو نفوذ او جنايتونه دا ټول يوله بله ټينګې اړيكې سره لري. د مخدره موادو كاروباركونكو ددولت په اداري، مالي اوعدلي نظام، انكشافي پلانونو، حكومتداري او اعمار مجدد كې كافي نفوذ كړيدی. د مخدره موادو په پيسو او دغرب په ملاتړ، زورواكان شخصي مليشې ساتي او ددولت د قانون جوړولو او تطبيق كولو اركانونو ته اوامر صادروي. په تيرو څو كالو كی د مخدره موادو دكښت او قاچاق د له منځه وړلو لپاره ټول پلانونه او فعاليتونه ناكام سويدي. د سينلس مؤسسه ادعاء كوي چې امريكا او نړيوال د مخدره موادو د كښت او قاچاق په مخنيوي كې ناكام دي. افغانانو ته كار او دعائدو كومه بله منبع نسته نو ځكه مجبور دي ترياك وكري. د بلخ والي عطاء محمد نور د اريانا تلويزيون سره په ۲ جولای ۲۰۰۸ م په يوه مركه كې وويل چې نړيواله ټولنه او دكابل په حكومت كې مؤثري حلقې په افغانستان كې دترياك كښت تشويقوي.

د ۲۰۰۷ م كال د اپريل په سر كې زه (ددې كتاب ليكونكی) وطن ته تللی وم اوهلته مې ددې ټولو عناصرو ائتلاف خپله وليد. په كوئټه كې مدرسې خالي وې او ټول طالبان افغانستان ته د كوكنارو د نېښ وهلو لپاره تللي وه دا ځكه له قديمه نېښ وهل دطالبانو كار دی. په افغانستان كې عسكرو او ددولت كم رتبه مامورينو هم دسهار لخوا تر رسمياتو دمخه نېښ واهه داځكه معاشونه

ئې کم وه او د تریاکو په کښت کې یې دیوې میاشتې په خوارۍ د ټول کال دولت معاش برابرولای سوای. د طالبانو قوماندانانو خپل زکات ځینې اخیست. ددولت اکثره عالي رتبه مامورینو یا پخپله مځکو خاشخاش کرلي وه او که ئې مځکه نه وه بیا دوظیفې ترڅنګ د تریاکو په تجارت مصروف وو. دداخلي او خارجي قاچاقبرانو خو پدا زندګي وه او حتی خارجي عسکر هم ددغه سخي بوټي څخه بې برخې نه وه. پدې ډول خاشخاشو خپل دکرم سایه پر ټولو غوړولې وه او دوست او دښمن یې په یو سنګرکی سره کښېنولی او یو وسیع ائتلاف ئې په جوړ کړی وو. که دولت یا ناټو د تریاکو دله منځه وړلو لپاره کومه عملي هڅه کړېوای نو ټولو به ئې په ګډه مقابله کړېوای چې دا دکابل دولت ته یو لوی ګواښ کیدای سوای چې نه کرزي غوښت، نه امریکایانو او نه ناټو. ازادۍ رادیو ته په ۱۲ نومبر ۲۰۰۷ م یو بزګر وویل چې ماته یو قوماندان چې په پارلمان کې دیو وکیل ملاتړ ورسره دی وویل چې که غواړې تاریاک دی مات نسي نو پیسه به راکوې. د کوکنارو د تولید دکنترول او هم په دولت کې د اداري فساد دمخنیوي لپاره نه یوازې دحکومت او دهغه دبهرني ملاتړو ترمنځ مشترکه ستراتیژي نسته بلکه کومه یوه چې سته هغه ددې دواړو ادامه او تقویه ده. دامریکا او ناټو په نظر اول باید طالبان مات سي اوروسته بیا تریاکو او اداري فساد ته توجه وسي خو زه وایم دا وروستۍ دواړه داسې لوئې بلاوې دي چې هم به افغانان وخوري او هم به اشغالګران. پخپله په افغان دولت کې هم د تریاکو دکښت دمخنیوي پر سر ګډ موقف نسته. یو شمیر مامورین وایي چې څرنګه چې په تیرو دیرشو کلونو کې جنګونو د بزګرانو داوبولګولو نظام خراب کړیدی، دغنمو او پنبې اصلاح سوی تخم نلري، کیمیاوي سره نه وررسیږي او په اسانه شرایطو د کښت لپاره پور نه ورپیدا کیږي نو ځکه بزګران مجبور دي چې تریاک وکري. دنیا باید مرسته وکړي چې دبزګرانو دغه مشروع غوښتنې ترسره سي. خو

www.hewad.com

ځيني بيا حتى د وزيرانو په سويه وائي چې نه، خاشخاش خلک له مجبوريت اوغريبۍ نه کري بلکه ډيرې پيسې جوړوي. همداراز، حامد کرزى دخاشخاشو پرکښت د هوا له لارې دزهرياتو دپاشلو شديد مخالف دى خو لوړې مرستيال يې بيا په شدت طرفدار دی.

دامريکا په خارجه وزارت کې دافغانستان لپاره دترياک دکنترول پخوانئ لوى مسؤل تامس شوئچ دنيويارک ټايمز سره په يوه مرکه کې (۲۷ جولای ۲۰۰۸) وئيلي دي چې په افغانستان کې دتارياک دکښت دملاتړ په منظور دافغان دولت دلوړپوړو فاسدو چارواکو، ډارنو اروپائيانو، دپنتاګون تنګنظرو فوجيانو او طالبانو يو نامطلوب ائتلاف جوړ دی. او ترڅو دا ائتلاف وي دا بوټي به غوړيدلي پاته وي. ناټو او زموږ وزارت دفاع د کوکنارو پرضد د عملي اقدام مخالف دي؛ برتانويانو په هيلمند کې خلکو ته ويلي دي چې دوی په تارياکو غرض نلري. افغان حکومت وايي چې بزګران خاشخاش له غريبۍ کري خو ملل متحد بيا وايي چې نه داکار له مستۍ کوي. پدې ډول دتارياکو دکښت دمخنيوي لپاره هيڅ مشترکه ستراتيژي نسته. دامريکا ددفاع وزير رابرت ګېټس وکانګرس ته په ډسمبر ۲۰۰۷ م کې وويل چې موږ په افغانستان کې دکوکنارو د له منځه وړلو لپاره واضحه ستراتيژي نلرو. تامس شوئچ وائي چې که طالبان لدې کښته ګټه اخلي نو کرزی او دولت يې هم ډيره اخلي. دکرزي په حکومت کې بيساری اداري فساد ددې سبب سوی چې قاچاقبران په ازاده خپل کار وکړي او که احياناً ونيول سي رشوت ورکوي او خوشې کيږي. عبدالجبارثابت ماته ويليدي چې ما دشلو لوړپوړو چارواکو نومان چې د مخدراتو کاروبار کوي او په اداري فساد اخته دي کرزي ته ورکړل چې بايد تعقيب سي خو زه هغه لدې کاره منع

کړم. د سنډې ټایمز په حواله (۲ سپتمبر ۲۰۰۸) دیوه والی له کوره نهه ټنه تاریاک راوایستل سول خو چا ترخه خبره هم ورته ونکړه.

خاشخاش د افغانستان په ځینو برخو کې لکه بدخشان، ننګرهار او هیلمند تر انقلاب پخوا هم کرل کیده خو البته په ډېره لږه پېمانه. مثلاً په ۱۹۷۵ م کې په هیلمند کې ۲۲ ټنه تاریاک اخیستل سویوه او په ۲۰۰۷ م کې ۲۵۰۰ ټنه. پخوا بهرته د تاریاکو د قاچاق یوازنی لار ایران وو چې زموږ د غربي سرحداتو څخه او یا د پاکستان له لارې ایران ته او له هغه ځایه یوروپ او امریکا ته تلل. دلومړي ځل لپاره وشمال ته د تریاک د قاچاق لار روسانو د افغانستان د اشغال په وختکی خلاصه کړه. کله چې روسانو پر افغانستان یرغل وکړ او پخلاف یې د افغانانو مقاومت شدید سو. نو د مقاومت د ځپلو، د خلکو د خپلولو او خپل ګوډاګي حکومت ته د وسیع حمایت د حاصلولو په منظور به دوی تر خپل کنترول لاندې سیمو کې د خاشخاش کرل نه منع کول. روسانو به خپلو وفادارو ملېشه قوماندانو ته د خاشخاش کرلو او عالي رتبه مامورینو ته د مخدراتو د قاچاق امتیاز ورکاوه. مجاهدینو هم د تاریاک کرل نه منع کول د اځکه دوی دولت نه وو او دا یی د ځان مکلفیت نه باله. له بلې خوا روسانو ددې لپاره چې خپل عسکر په افغانستان کې خوښ وساتي د نشئي موادو پر نه استعمال او ددوی لخوا ئې پر نه وړلو ټینګار نه کاوه. د روسیې د عسکرو به په افغانستان کې نشه او بې بندوباره ژوند وو او چې کله به یې وخت پوره سو او کورته به تله نو د ځان سره به یې څه مخدرات هم وړل. هغه به په د ننه روسیه کې ښه پیسه ورجوړه کړه او دوی او کورنۍ به یې خوښ سول. روسانو غوښته چې خپل عسکر لد غه لارې وافغانستان ته په تلو تشویق کړي. پدې ډول روسانو د خپلو عسکرو لخوا د مخدره موادو پر وړلو سترګې پټولې. روسي عسکر په عسکري الوتکو کې تلل او نه تلاشي کیدل او تقریبا په ازاده او اطمنان ئې

داکاروبار کاوه. پدې ډول دافغانستان په تاریخ کې د تاریاکو دقاچاق لار وشمال ته روسانو خلاصه کړه او تراوسه دا لار ښه فعاله ده. له افغانستانه د روسانو دوتلو څخه تراوسه د افغانستان سره د تاجکستان پرسرحد لس زره روسي عسکر پراته دي او ډېر واره روسي عسکر حتی جنرالان یې دمخدره موادو په قاچاق تورن سویدی. همدا تور اوس افغانان پر امریکا او ناټو او دهغو پرعسکرو لګوي چې دروسانو پرپله روان دي. ملل متحد هم وایي چې له تاریاکه دهیروئینو دجوړولو فابریکې په افغانستان کې بهرنیان چلوي او ضروري کیمیاوي مواد یې له بهره ورته راځي خو مخ یې نه نیول کیږي (اریانا تلویزیون ۲۸ جولای ۲۰۰۸).

شپږم سؤال په افغانستان کې د بهرنیو مرستو د مؤثریت وو.

د جرمني دبون په کنفرانس کې د غرب ظاهراً تلاش دا وو چې افغانستان داسې یوحالت ته راولي چې بیا د تروریزم د تربیې مرکز نه وي نوځکه یې د اساسي قانون، انتخاباتو او د قضاء داصلاح لپاره یو پروګرام تصویب کړ. او کابل ته یې نړیوال فوج د کابل دحکومت د ساتلو او ددغه پروګرام دعملي کولو لپاره واستاوه. په غیرنظامي برخه کې د بون دکنفرانس غوښتنه داوه چې افغانستان یو مستقر هیواد وي چې دګاونډیو سره په سوله کې ژوند وکړي، دخلکو نماینده حکومت ولري، مؤثر فوج ولري، ټول مهاجر بیرته خپل هیواد ته ستانه سي، هیواد بیا اباد او اقتصادي وده یې یقیني سي. داقرارداد د ملګروملتو دمؤسسې دامنیت شوری پخپل ۱۳۸۲ مه پریکړه کې هم تائید کړ.

که په ځیر وکتل سي پسله تقریباً اته کاله نړیوالو خپلي کړې وعدې ډیرې لږې پوره کړیدي. تراوسه ترا تلس بلیون ډالره ډیر افغانستان ته د بیا ابادیدو لپاره راغلیدي. خو ډیر لږیې خلکوته رسیدلي او د هغوی په روزمره ژوند کې ئې ډیر کم مثبت تغییر راوستی دی. البته ددیرش کالو خرابۍ په ۷ کالو کې ټول نسي سمیدای خو د افغانانو غوښتنې ډیرې ساده، بسیطې خو واقعي وې یعني د ژوند د لومړنیو ضروریاتو درلودل. حکومت او نړیوالو نه یوازې د افغانانو سره ددغو بسیطو غوښتنو په پوره کیدو کې مرسته ونکړه بلکه ددغو بسیطو او لومړنیو غوښتنو دزیربناء د ترمیم لپاره یې هم ډیر لږ کار وکړ. که څه هم نړیوالو په افغانستان کې په ځینو ساحو کې څه سیاسي بریاوې درلودلیدي لکه دجمهوري ریاست، ولسي جرګې، ولایتي جرګو انتخابات، تعلیم او تربیه، مخابرات، نشرات، فوج، پولیس، قضاء، روغتیا او دکلیو پراختیا خو غیر مؤثر او فاسد حکومت، ډیره بیکاري، په بهرنیو مرستو لګولو کې تشتت او فساد، د ناټو پر ښه نیت شک او عدم همږغي دغه بریاوې خنثی کړیدي. حتی باخبره منابع پدې عقیده دي چې امریکا او انګلیستان ترجنګ وروسته افغانستان لپاره هیڅ ستراتیجي نه درلوده. دانګلیستان صدراعظم توني بلیر پر افغانستان پر ۷- اکتوبر ۲۰۰۱ دحملې امر ورکړ بیله دې چې دخپلې کابینې له نژدې وزیرانو سره مسئله جدي مطرح کړي (جان کیمپنر، ص ۱۲۹). دملګرو ملتو دمؤسسې دمسؤلینو په قول په بون کې (له یوې خوا) دملګرو ملتو اداره بیواکه وه (اوله بلې خوا امریکایانو داسې استعمال کړه چې اصولي کردار یې ادا نکړای سوای). شپږمیاشتی وروسته داضطراري لویې جرګې په وختکې یې هم ونکړای سوای چې کابل دبون دفیصلې مطابق له شخصي ملیشو پاک کړي. دامریکا دوخت دجنګ وزیر (دونالډ رمزفیلډ) دشمال ائتلاف په لاس دطالبانو وژلوته دومره اړم وو چې نه یې غوښتل دغه ملیشې مهار او ددولت په

سیاسي پروسه کې منسجم سي. ایساف پر دغو ملیشو واک نه درلود بلکه موازي یې کار ورسره کاوه. ایساف، دولت له سقوط او حملې ساتي خو د ملیشو دظلم، تجاوز او جنګي جرائمو مخ یې نه نیوی. رمزفیلډ پرې ټینګار کاوه چې ایساف خپل تسلط پرټول افغانستان خپور کړي بلکه اجازه یې ورکړه چې ملیشې ددولت پر امنیتي اورګانونو، دولتي دارائي ګانو او ګمرکاتو کنترول پیدا کړي. نړیوالې ټولنې هم بیله دې چې دافغان حکومت جوړولو، پلان او ترجیحاتو ته صبر وکړي دخپلو إن جي أو ګانو او قراردادیانو په لاسونو دزرو ملیونو ډالرو مصرفول په موهومي سنجش پیل کړل. په نتیجه کې نه یوازې عادي افغانان بلکه د ناټو د هیوادو مهم سیاسي و نظامي مقامات لکه د انګلیستان پخوانی سفیر او د امریکا جنرال جیمز جونز، اروپائي اتحادیه، سینلس او ډیر نور نړیوال کارپوه شخصیتونه او اداري په افغانستان کې د نړیوالو او د کابل د حکومت په کړو اجرأتو قانع ندي. حتی دافغانستان دجمهور رئیس لومړی مرستیال احمد ضیاء مسعود پخپل کلي پنجشیر کې وویل (۱۲ فبروري ۲۰۰۹) چې: "او سنی حکومت ناکام او له درغلیو ډک دی، ممکن کرزی په راتلونکو انتخاباتو کې دځان په ګټه کار وکړي او د جوزا له لومړۍ نیټې وروسته باید لنډمهاله اداره واک په لاس کې واخلي."

افغانستان یو زراعتي هیواد او اقتصاد ئې پرهمدې سکتور ولاړ دی. د تقریباً ۸ کالو په موده کې نه داوبو یو ضروري بند جوړ سو او نه یوه مهمه ویاله او کانال پاک او یا ترمیم سو او نه یوه غټه کارخانه جوړه یاحتی ترمیم سوېده. یوازې یوڅو وړې پروژې د پي ار ټي لخوا ترلاس لاندې نیول سویدي چې د هغو هدف هم د پروژو تر نامه لاندې په طالبانو پسې کتل دي. افغاني بزګرانو ته ډیر کم د کرنې تخم او وسایل او حتی زراعتي او مالداري پور

ورکول سویدی چې دا خپله و خاشخاش کرلو ته موقع ورکول دي. ځرنګه چې کرنې او مالداری په افغانستان کې په تیرو ۳۰ کلونو کې سخته صدمه لیدلې ده د نړیوالې ټولنې څخه دا توقع وه او ورته ښه فرصت وو چې صنعت یې تقویه کړی وای. د ارزانه او خواریکښ کارګر شتون له یوې خوا او د افغانستان جغرافیائي موقعیت له بلې خوا چې د مرکزي اسیا ، جنوبي اسیا ، غربي اسیا او خلیج په منځکې پروت دی خارجي پانګوال ښه تشویقولای سوای. خو داکارونسو. افغانستان د یو غرني هیواد په توګه چې ډېرې پاکې اوبه یې په هره دره کې سته او ډیرځایونه دبرېښنا لوی او واړه بندونه جوړیدای سي او ترخپل ضرورت زیاته برېښنا بهرته صادرولای سي اوس د برېښنا له نعمته محروم دی او له بهره ئې واردوي. حتی همدا پسله اته کاله د زرو ملیونو ډالرو دراتوئیدو او د بهرنیانو د بیساري حضور سره سره د کابل د ښار د اوسیدونکو نیمائي بریښنا نلري. په لویه کچه بیکاري، د بیا ابادیدو د عملیې سوکه والی، د حکومت بېعدالتیو او د ناټو بمباریو خلک اړ کړیدي چې یا پاکستان یا ایران ته کډه وکړي او یا دځان دحمایت او امرار معیشت لپاره د زورواکانو او یا طالبانو سره یوځای سي. دبهرنیو مرستو دغسې عدم مؤثریت ددولت مشروعیت ته هم لویه صدمه رسولیده.

سینلس چې د امنیت او پالیسۍ په چارو کې پاریس میشته یوه نړیواله مشورتي اداره ده پخپل وروستي راپور کې لیکلي چې کابل او نړیوالې ټولنې د افغانستان د اعمار مجدد مکررې وعدې د افغانانو سره تر سره نکړې. ډېر افغانان خپل په ژوند کې څه مثبت بدلون نهویني بلکه ژوند یې ترپخوا خراب سویدی. خلک سؤال کوي چې بلیونونه ډالره چې په افغانستان کې مصرف سویدي چیرې تللي دي. له بدایو هیوادو څخه افغانستان ته تللې مرستې غیرمنسجمې، غیر مؤثرې او ضائع سویدي.

افغانستان اوس د استدلال په یوه داسې دائره کې راګیر دی چې امریکا او ناټو وائي امنیت د کار او پرمختګ لپاره شرط دی. خو ډیر افغانان پدې عقیده دي چې کار، بیا ودانول او پرمختګ په افغانستان کې امنیت راوستلای سي. که عامو خلکوته کار پیدا، بیاودانول پیل او انکشاف یقیني سي دخلکو اعتماد به پرحکومت اعاده او په ملاتړ به یې راووزي. څوک به بیا خپل نازولی زوی یو فاسق او ظالم جنګسالارته نه سپاري او دهغه داقتدار او حرص لپاره به خپل اولاد نه قربانوي. دوی به نه یوازې بیا دمخالفینو سره مرسته ونکړي بلکه هغوی به پخپلو سیمو کې دحکومت ضد عملیاتو ته پرینږدي. چریکي جنګ بې دولس له ملاتړه ممکن ندی؛ که ولس خپل سي چریکي جنګ به څنګه ادامه پیدا کړي او بریالی سي؟

اووم سؤال د افغانانو د اقتصادي حالت دڅرنګوالی وو.

اصلي امنیت د خلکو د زړونو په لاسته راوړو کې دی. که څوک په افغانستان کې امینت، دموکراسي، پرمختګ او سوکالي غواړي نو باید په اقتصادي ساحه کې کامیاب کار وکړي. تجربې ښوولېده چې په افغانستان کې زور او نظامي عملیات ندي بریالي سوي. دلته سکندر خپل سرزوره سر خوړلی دی، دانګریزانو پزه چې پرپاچاهي یې لمر نه ډوبیدی سولیدلې ده، سورلښکر چې ددنیا دتسخیر خوبونه یې لیدل شرمیدلی دی او داده امریکا ورپسې روانه ده. راسئ سرچپه ئې عملي کړو چې دټولو پکښې خیر وي او هغه داچې سیاسي حل ته موقع ورکړو او دهیواد اقتصادي بیا رغونه وکړو او پدې ډول امنیت په ښکیلاک او زبېښاک کې نه بلکه د خلکو په رضائیت او اقتصادي سوکالۍ کې وپلټو. داځکه د افغانستان بحران تر ډیره حده سیاسي،

سازماني او اقتصادي دی نه نظامي. تر یولک زیات داخلي او خارجي لښکرو چې د عصر په ټولو پرمخ تللو وسلو مجهز دي او بیله اټومه د هیڅ ډول تخریبي وسلې د استعمال څخه یې دریغ هم نه دی کړی اتوکالو کې ونکړای سوه په افغانستان کې امن قائم کړي او ورځ په ورځ اوضاع شوړیږي دا ښئي چې د افغانستان بحران په زور نه بلکه په اقتصادي او سیاسي رغاوي حل کیدای سي.

سره لدې چې ډېر غربي ستراتیجستان ښائي موافق نه وي خو زموږ باور دادی چې په افغانستان کې بیکاري او بغاوت مستقیماً سره متناسب دي. که خلکو ته کار پیدا سي او ولس په یو ګوله موړ سي دا به د حکومت اعتبار ډیر او هغه ته به مشروعیت وروبخښي. خلکو ته کار پیدا کیده به د زورواکانو زور او به کړي او ډیر لږ خلک به وي چې د یو جنایتکار او جنګسالار توپک په غاړه کې واچوي او دده لپاره خپل هیوادوال مړه کړي او یا ځان قربان کړي. څوک چې ډیر مجبور نه وي په اسانه نه حاضریږي چې ځان مړ، مور بوره او خپل اولاد یتیمان کړي. د کسب و کار موجودیت دغه مجبوریت له منځه وړي. د کابل حکومت او نړیواله ټولنه پدې کې ناکام سویدي چې عامو خلکوته د کار زمینه مساعده کړي، مالي او پولي پاړسوب کښته، کرائې او نرخونه کنترول او د خوار او بډای ترمنځ د ژوند د سطح تفاوت کم کړي. همدا راز دوی بریالي نسول چې په اصطلاح د خارجي متخصصینو لښکر راکم او په زرو د چور إن جي أو ګانې ترکنترول لاندې راولي. دوی ونه توانیدل چې د ملیاردونو ډالرو او د خارجي ماهرانو د یو لوی فوج په درلودلو سره بیا هم د خلکو پر ژوند یو مثبت اثر وکړي. دغه نامطلوب حالت، د بیکارانو یو لوی لښکر د دولت او خارجیانو څخه د خوابدو کسانو او مخالفینو سره یوځای کړیدی.

ددې لپاره چې د کابل حکومت ته مشروعیت او پراخ ملاتړ ترلاسه کړي، دحکومت بهرني ملاتړو په بهر کې افغان مهاجرین پخپلو غوړو وعدو وهڅول چې خپل وطن ته ستانه سي. ددغه نړیوال پراخ تشویق په اساس ملیونونه افغان مهاجرین له پاکستان، ایران او نورو هیوادو څخه افغانستان ته ستانه سول بیله دی چې نړیوالو په افغانستان کې ددوی دکور او کارغم خوړلی وي. تیرو دیرشو کلونو جنګونو او مهاجرت دهغوی کورونه پخپلو سیمو کې خراب، کښت و کروندې ویجاړې او کاروبار مختل کړیدی او دراستنیدو پروخت هم چا مرسته ورسره ونکړه نو له ناچاره یې لویو ښاروته دډالرو دباران او د کار دپیدا کیدو په هیله مخه کړه. په لویو ښارو، خصوصاً کابل کې، دنفوس دغه زیات تراکم او پراخې بیکارۍ دحکومت پر کمزورو اوږو یوبل دروند پیټی ورزیات کړ او ددولت اقتصادي، چاپېریال، ټولنیزې او سیاسي ستونزې یې نورې هم وردېرې او حادې کړې.

امریکایانو، دایران څخه په افغانستان اوعراق کې دهمکارۍ په طمع دنفت وغازد پایپلائن او تجارتي لارو د جوړولو هغه پروژه وځنډول کومه چې به له ترکمنستانه پاکستان ته دافغانستان له لارې تلل او دمرکزي اسیا انرژۍ ئې جنوبي اسیا او غربي نړۍ ته رسول. ایران تل ددغه پروژې مخالفت کړیدی او دنورو علتونو وڅنګته پدغه سیمه کې دجنګ داور د بلیدو یو مهم عامل هم ایران دی. ایران غواړي دافغانستان په غرب او جنوب غرب کې دعدم امنیت له لارې داپروژه عملي نسي او په عوض کې دایران په خاوره کې دغه لارې تیرې سي. دغه پروژه که عملي سي دکاله ۳۰۰ ملیونه ډالره دافغانستان دولت ته مالیه ورکوي، ترلس زره ډیرو افغانانو ته کار پیدا کوي، او په لارکې پرتو کلیو او ښاروته ډېر ارزانه بربښنا او غاز ورکوي. داپروژه دجنوبي اسیا او مرکزي اسیا ترمنځ تجارت تقویه کوي او په افغانستان

عموماً او غربي سيموکې خصوصاً يو ډير اقتصادي تحول راولي؛ ترانسپورت تقويه کيږي او دلارې په اوږدو کې ورکشاپونه، رستورانونه، هوټلونه، بازارونه او نورمرستندويه اقتصادي فعاليتونه رامنځته کيږي. مهمه سياسي ګټه به ئې دا وي لکه اوس چې افغانستان ګاونډيانو ته اړ دی ددې پروژې په عملي کېدو سره به ګاونډيان هم افغانستان ته اړ سي؛ افغانستان به ورته مهم سي او ددغه هيواد ثبات او استقرار به پخپله ګټه وبولي. همداراز، څرنګه چې افغانستان يوغرنی هيواد او ډيری اوبه او دبرېښنا دتوليد ډير امکانات لري توقع وه چې امريکا او نړيواله ټولنه به مرسته وکړي چې داوبو بندونه جوړ سي. ددغو بندونو څخه دويالو پذريعه لامزروع مځکې او دښتونه اوبه سي او خلک به دترياک پرځای نور مشروع کښتونه ولري. خو دا مهمې پروژې چې سروې ګانې يې دثور ترکودتا دمخه د داؤدخان په وختکې تکميل سوې وې تېر اته کاله دپيسو، متخصصينو او نړيوال حضور سره سره جوړې نسوې او افغانستان ددې پرځای چې برېښنا ئې صادره کړې وای اوس له بهره برېښنا واردوي. او ددې علت دادی چې په دغه مورد کې سياسي اراده نسته. امريکايان دپښتنو په سيمو کې چې ايران او پاکستان ته څرمه دي جنګ ته ضرورت لري څو له يوې خوا ايران خوښ وساتي چې دپايپلائن پروژه پاته سوه، دوهم دخپلو اوږدمهاليو اهدافو لپاره پر پاکستان فشار ډېر کړي او دريم په سيمه کې خپل حضور توجيه کړي. برعکس، امريکايان ددې لپاره چې په مرکزي اسيا کې خپلې منګلې مضبوطې ښخې کړي په شمال دافغانستان کې و امن ته ضرورت لري. همداراز، امريکا ددې لپاره چې دافغانستان شمالي ګاونډي هيوادونه خوښ وساتي ترڅو په نوموړو هيوادو کې په اسانۍ کاروکړي نو په افغانستان کې هغوی ته سياسي، فرهنګي، او تجارتي امتيازات ورکوي او دافغانستان شمالي برخې دهغوی د نفوذ په ساحه کې قبلوي. امريکا او

www.hewad.com

نړیوال بانکونه کوښښ کوي چې د افغانستان په عوض کې د قرغزستان په شمول زموږ په شمالي ګاونډي هیوادونو کې داوبو بندونه او بریښنا کوټونه جوړ کړي او د هغو څخه تولید سوي بریښنا د افغانستان له لارې و پاکستان ته انتقال کړي. په لار کې به پرموږ هم بریښنا خرڅوي او پدې ډول به زموږ منابع او ظرفیتونه راکد پاتیږي.

ناټو او د کابل د حکومت اقتصادي ماهرینو د غربي نړۍ د اقتصادي نظام په راکاپي کولو سره په افغانستان کې د ازاد بازار اقتصاد پلی کړ، دولتي سکتورونو ته یې نه یوازې توجه ونکړه بلکه هغه یې پر جنګسالارانو او متنفذو اشخاصو وپلورل. لکه دیو سیاسي نظام وارد یدل چې خراب عواقب لري داسې د اقتصادي نظام کاپي او بېفکره پلی کول هم نامطوب نتائج منځته راوړي. ناټو او د کابل حکومت ډیر معدود داسې اقتصادپوهان لري چې د افغانستان د ټولنیز او کلتوري جوړښت سره بلد دي څو توانیدلیوای چې غربي اقتصادي تجربې یې د خپل هیواد د شرایطو سره سازګارې کړیوای. ددوی ډیرئ په غرب کې لوی او تربیه سویدي او یوازې په دا پوهیږي چې ځنګه هغه څه چې یې په غرب کې لیدلي دي کاپي او په افغانستان کې پلی کړي. دوی ددې توان نلري چې په بهر کې لاسته راوړې پوهه د افغانستان د شرایطو سره منطبق کړي. ماته یو افغان ځوان معلوم دی چې امریکا کې پیدا او ۱۲ کاله ښوونځی یې هلته په تکلیف ویلې دی. پخوا یې افغانستان هیڅ نه وو لیدلی خو اوس دا څو کاله په افغانستان کې دیو ډیر مهم وزارت مشاور دی او په ډالرو ډېر لوړ معاش اخلي. د نظام او سړیو داډول واردات به څه نتیجه ورکړي؟ په غرب کی د ازاد بازار اقتصادي نظام لکه ځنګه چې ادم سمیت او جان کینز ویلي وه اوس نسته او غربي دولتونه خپلو بزګرانو ته سبسیډي (توپیري مرستې) ورکوي او د بانکونو او نورو

اقتصادي سکتورونو د استقرار او ودې په منظور مداخلې کوي خو په افغانستان کې بیا هغه ازاد بازار غواړي کوم چې خپله یې نلري. دوی غواړي افغانستان بې وراو دیوال وي چې هرڅه څوک ورته راوړي او یا ئې ځینې وباسي مخ یې څوک ونه نیسي. په افغانستان کې د ازاد بازار د اقتصاد ودې ته ضرورت دی خو دې مرحلې ته تر رسیدو د مخه د دولت فرض دي چې د یوه باثبات اقتصادي نظام او دوامداره متوازنې اقتصادي ودې لپاره ځینې سکتورونه پخپل لاس کې ولري، ځینې نور تر خپل نظر لاندې وساتي او ځینې خلکو ته وسپاري. دا د دولت وظیفه ده چې یو اقتصادي پلان جوړ کړي چې کوم اقتصادي فعالیتونه به دولت کوي او کوم به شخصي تشبثاتو ته پریږدي. حکومت باید ځینې اقتصادي سکتورونه او شخصي تشبثات د خارجي بازارونو له تهاجمه وساتي.

د مخدره موادو پر بهرنۍ مافیا سربیره، بهرنیو مشاورینو، متخصصینو، إن جي أو ګانو او قراردادیانو هم چې د هغوی مسلکي پوهه، د پروژو مؤلدیت او مفدیت او روڼ حساب ورکول ترجدي شک او پوښتنې لاندې دي د افغانستان پر اقتصاد یرغل کړیدی. لکه څنګه چې د ناټو عسکر ازادانه هرڅوک نیولای سي، بندي کولای سي، وژلای او بمبارد کولای سي همدا راز د خارجي مشاورینو، متخصصینو، إن جي أو ګانو او قراردادیانو لښکر ازادي لري چې د افغانستان د اقتصاد هره برخه چې وغواړي ګوډه، فلج او یا مړه کړي. لکه فاحشې ښځې او د عیسائیت مبلغین چې په زرو د حکومت له اجازې او خبر پرته افغانستان ته ځي او راځي او په ډاډه زړه خپل کار کوي، دا ډول خارجي مشاورین او إن جي أو ګاني هم د حکومت له علم او چوکاټه بهر چیرې چې یې زړه غواړي او ګټه یې ایجابوي فعالیت کوي. بې مالکه ملک په لاس ورغلی دی. په افغانستان کې تقریباً ۲۷۰۰ إن جي أو ګانې کار

کـوي او لـه خـارجي مرسـته کونکـو هيـوادو څخـه مـالي مرسـتې اخلـي. ددوی کـارونو چنـدانې ملموسـه نتيجـه نـده ورکـړې او نـه څـوک سـر پسـې ګرځـوي، پداسـې حـال کـې چـې همـدا مرسـته کـونکي پخپلـو هيـوادو کـې د خپلـو خلکـو سـره د يـوه يـوه پـول (سـينټ ، پيـنس) حسـاب کـوي. د افغانسـتان د مـاليې وزيـر انوارالحق احـدي داريانـا تلويزيـون سره پـه يـوه مرکـه کـې چـې پـه ۵ مـئ ۲۰۰۸ م خپـره سـوه شـکايت وکـړ چـې "مرسـته کـونکي هيوادونـه دوه پـر درې برخـه مرسـتې خپـل مربـوط إن جي أو ګـانو تـه رأسـاً ورکـوي او مـوږ نـه پـه خبريـږو او نـه پوهيـږو چـې څـومره او چيـرې مصـرف سـويدي؟ مـوږ نـه پوهيـږو څونـه کـار سـويدی او څونـه نـور پکـار دی او چيـرې پـه کـار دی؟ پـه حقيقت کـې دوی خپلـې مرسـتې پـه يواوبـل شـکل بيرتـه وړي. همـداراز، ددوی کـار ډيـر قيمتـي اوبيلـه روڼـې حسـابدهی دی. مـثلاً دوی يـو کيلـومتر سـرک پـه يـو مليـون ډالـره جـوړوي هغـه هـم سـم نـه. پداسـې حـال کـې چـې مـوږ تردغـه ښـه کـار ددوی دمصـرف پـه دريمـه کـولای سـو". دا قابـل فهـم ده چـې د افغـان حکومـت د اقتصـادي ادارو کـاري ظرفيت پـه اول سـر کـې کـم وو او بهرنـۍ مرسـتې تـه ئـې ضـرورت درلـود خـو تـر اتـه کلـو وروسـته د بهبـود توقـع وه او دا غيرقابـل قبـول ده چـې اوس هـم خـارجي مرسـتې د حکومـت تـر چوکـات بهـر د خارجيـانو پـه لاس مصـرف کيـږي. پداسـې حـال کـې چـې د بهرنيـو مرسـتو مصـرف د دواړو اړخونـو تـرمنځ بـاهمي همکـاري غـواړي. دغـه اسـتثماري يرغـل دافغـان دولـت اقتصـادي ادارې سـختې کمزورې کړيـدي. پـه إن جي أو ګـانو کـې اوچتـو معاشـونو ددولتـي ادارو څخـه د پوهـو او مسـلکي کسـانو فـرار تـه لار هـواره کړيـده او دولـت يـې د فنـي پرسـونل پـه قلت او دکـاري ظرفيت پـه مزيـد کمـوالي مواجـه کړيـدی. لکـه څنګـه چـې بـه خـارجي فوجونـو تـه پـه افغانسـتان کـې تـل ضـرورت وي، اشـغالګرانو اقتصـادي فضـاء داسـې راوسـتلېده چـې همداسـې بـه دکابـل حکومـت خـارجي مـاهرانو تـه تـل اړ وي. نتيجـه بـه ئـې داوي چـې ښـاغلی احـدي (د انګلسـتان د

فاينشلټايمز په نقل قول) اعتراف کوي چې موږ د نړيوال پولي سازمان هغه غوښتنه پوره نکړای سوای چې ويلي يې وه چې افغانستان به د خپلې بودجې ۸٪ د داخلي عوايدو څخه پوره کوي. تاسې وګورئ، د کابل د حکومت کاري ظرفيت تر دې حده کمزوری دی چې تر **۱۵** مليونه ډالره په ډير مصرف او درې کاله مسلسل کار يې دداسې انکشافي پلان خاکه جوړه نکړای سوای چې نړيوال بانک او نورو مرسته کونکو ته د منلو وړ وي. د احدي په قول نړيوال پولي سازمان د کابل د غه پلان د بيا غور لپاره مسترد کړ. که د کابل حکومت د غربي نړۍ عميل او لاسپوڅی نه وای د دغه بيا غور موقع ئې هم نه ورکول.

دکابل د برېښنا رئيس انجنير محمد سرور صديقي اريانا تلويزيون ته په ۲ جولای ۲۰۰۸ م وويل چې "د کابل د ښار يوازي په سلو کې **۲۵** کورونه نوبتي برېښنا لري." پسله اته کاله حکومت د زرو مليونو ډالرو په مصرف يوازې د کابل هغو سيموته برېښنا تهيه کړيده او هغه هم نوبتي چې هلته خارجيان او د حکومت غټان پراته دي.

افغانستان يو زراعتي هيواد او اقتصاد يې هم تر اتيا په سلو کې پر همدغه سکتور ولاړ دی. خو د اکسفام په قول دغه مهم سکتور تراوسه د ۱۲۰۰۰ مليونو ډالرو څخه فقط ۴۰۰ مليونه ډالره ترلاسه کړيدي. داچې ددې مبلغ څخه به څونه بزګرته رسيدلي وي معلومه نده خو دايقيني ده چې ډير به کم وي. يوازې امريکا په افغانستان کې سل مليونه ډالره د ورځې نظامي مصرف لري (واشنګټن پست - ۲۸ جولای ۲۰۰۸). دوی وايي چې موږ د ورځې ۷ مليونه ډالره ملکي مصارف لرو چې ډيره برخه يې هغو ولاياتو ته ځي چې دوی عسکر پکښې لري او اکثره د پي ار ټي له لاری لګيږي. په بشري مرستو کې د مرسته کوونکو ترمنځ مفاهمه او تنظيم نسته او ډير ليدل سويدي چې پر يوه پروژه څو ځايه پيسه اخيستل سوې او څو ځايه خرڅه سويده او پيسې

ضائع سویدي. اکسفام ادعاء کوي چې مرسته کوونکي پدې کې ناکام سویدي چې لومړی پخپل منځکې او بیا د حکومت سره خپل کارونه همږغي کړي. مرسته کوونکې مؤسسې او هیوادونه یې پدې کې پاته راغلیدي چې د خپلو پیسو د مصرف په ځای، مؤثریت او د مرستو د لګولو په ستراتیجۍ پسې وګرځي. په بهرنیو مرستندویه مؤسساتو کې ډیر فساد موجود دی. ددې لپاره چې قراردادونه پخپلو شرائطو ژر ترلاسه، خپل اداري فساد پټ او مالیه په بډه ووهي خارجي إن جي أو ګانې کوښښ کوي چې په کابل کې یو کمزور، رشوتخور او په اداري فساد کې ډوب حکومت موجود وي. پدې ډول د کابل د حکومت په اداري فساد او کمزورئ کې د بهرنیو مرستندویانو لوی لاس دی.

د هغه هیواد اقتصاد چې تربهرني اشغال لاندې وي د اشغالګر قوت لخوا داسې تنظیمیږي چې پرخپلو پښو ونه دریږي او تل یې پرنورو تکیه او د مرستې لاس یې نوروته اوږد وي. افریقا چې دنړۍ په ټولو قارو کې د طبیعي زېرمو په لحاظ غني ده او په سوو کاله د غربي نړۍ ترتسلط لاندې او سیږي او په سوو زره ملیونه ډالره یې د مرستې په نوم پکې مصرف کړیدي، تراوسه یې نه خلک په وچه ډوډۍ ماړه سوه او نه ډموکراسي پکښې راغله بلکه دا مرستې ددوی په ځان ماران دي چې تر ډېره حده ددوی دبې اتفاق کولو او پخپلو منځوکې د قوم، ژبې، سمت، مذهب او نژاد په نوم د جنګولو لپاره استعمال سوي ترڅو استعمارګرته په ډاډه زړه تر ډېره وخته هلته د پاته کیدو فرصت وي. ددغو هیوادونو امنیت، روحي حالت او اقتصاد، استعمارګرو داسې په مهارت ورخراب کړی او په خلکو کې یې خودي او عزت النفس دومره کمزوره کړیدی چې بیله بهرنیانو نور ژوند ورته یوه فاجعه ښکاري. ددوی په منځکې یې دومره موهومه بدبیني پیدا کړې او دومره یې د خلکو

شخصیت ور ذلیل کړېدی چې اکثره تعلیمافته یې وایې که بهرنیان ووزي موږ به سره وخورو او دومره یې اقتصاد ورفلج کړی او پرخارج متکي کړېدی چې وایې که بهرنیان نه وي څه به خورو؟ پدې ډول دوی بهرنیان خپل حافظ وناصر او رزاق ګڼي. په همدغه سیاست بهرنیانو په سوو کاله دوی غلامان ساتلي او ثروتونه یې ورلوټ کړېدي.

استعمارګران پوهیږي چې په یوه ورسته پاته هیواد کې خلک ترهرڅه دمخه واقتصادي مرستوته اړ دي. نوځکه دوی ظاهراً له یوې خوا ډېرې مرستې مستعمره هیواد ته استوي چې خلک ورته خوشبین سي او پخپله خاوره کې داستعمارګر حضور ومني؛ اوله بلې خوا څرنګه چې ددوی اصلي هدف دمستعمره هیواد ابادول ندي نو همدا استول سوې مرستې دخپلو متخصصینو دمعاش او په نورو نومونو بیرته ځیني وړي. البته ددغو مرستو څخه یولږ باید دخپل حضور دتوجیه کولو او دخلکو د خولو دخوږولو لپاره هم ولګوي. د کنیډین پریس په حواله (۲۸مئی۲۰۰۹) افغانستان کې په سلو کې اتیا بهرنۍ مرستې دبهرنیو قراردادیانو له لارې بېرته مرسته کوونکوهیوادونوته ځي پاته شل په سلو کې د اداري فساد ښکار دي او افغان ولس ته ډېر کم شی رسېږي. استعمارګر هغه قصاب ته ورته دی چې دتازه وښو دسته ئې په لاس کې نیولې او پسه ته ئې ښوروي ترڅو په کراره یې دحلالولو ترځایه بوزي. نوموړی پوهیږي چې پسه دده سره پخپله خوښه قصابخانې ته نه ځي نو ځکه وابښه ورته ښکاره کوي او احیاناً څه فرصت هم ورکوي چې خوله وروا چوي او څه خوند یې ترخوله سي خو په هیڅ وجه وابښه ددې لپاره قصاب په لاس کې ندي نیولي چې وږی پسه یې وخوري او په موړ سي. حتی قصاب دومره په زړه سخت دی چې پسه مسلخ ته دده سره بېله مقاومته ولاړ هم سي هغه په لاس کې نیولي وابښه دغه وږي پسه ته نه ورکوي

بلکه په همهغه وښو نور پسونه مسلخ ته رسوي. پدي ډول د وړو او ساده پسو توزنه هيله هغوی د هوښيار قصاب سره د مرګ ځای ته ښېله مقاومته بيائي.

اتم سؤال دا کڅرو افغانانو دا وو چې ايا د خارجيانو حضور په افغانستان کې افغانانو ته ګټور دی؟

د بون قرارداد او د ملګرو ملتو د مؤسسې امنيت شوری په افغانستان کې بهرنۍ مداخلې او لاسوهنې ته قانوني بڼه ورکړه او د افغانستان راتلونکې ئې چې څرنګه ګاونډيانو ئې او لويو طاقتونو غوښتل ترسيم کړه. د نړۍ ۳۷ هيوادونو ته يې د ايساف ترنامه لاندې حق ورکړ چې د افغانستان سرنوشت دې د قوې د استعمال په شمول د دوی په لاس کې وي. کوم حکومت چې د بون د کنفرانس په نتيجه کې د افغانانو لپاره جوړ سو په حقيقت کې د ملګرو ملتو د مؤسسې د پخوانۍ فيصلې مطابق او د هغه مؤسسې د سرمنشي د پخواني خاص استازي (الأخضر إبراهيمي) په قول د ۲+۲ حکومت وو. دا حکومت بايد د افغانستان د ۲ ګاونډيو او ۲ لويو طاقتونو (امريکا او روس) د ګټو خوندي کوونکی وي. وروسته پردغه فارمولا هندوستان هم ورزيات سو يعنې ۲+۲+۱. دلته د افغانانو ګټو ته د اوليت حق ورنکړه سو بلکه د افغانستان حکومت بايد د افغانانو تر ګټو د نورو ګټې په افغانستان کې وړاندې وګڼي. نو ځکه تقريبا د هر وزارت يا ولايت مقام د افغانستان ترسرحداتو هاخوا يو ملاتړی لري. د ثقه معلوماتو له مخې د ولايت له مقام څخه و وزارت ته د يو والي د تبديليدو د موافقې پرسر دوې مياشتې امريکايانو د ملل متحد پواسطه د افغانستان د يو ګاونډي هيواد

سره خبرې وکړې څو هغه هیواد دځینو شرایطو په اېښوولو سره د نوموړي کس د تبدیلۍ سره موافقه وکړه. حامد کرزي د جرمني د شپیګل مجلې سره په ۲ مئ ۲۰۰۸ م اعتراف وکړ چې نوموړی د خارجي مرستندویانو بې اجازې د دولت د عالي رتبه مامورینو تقرر او یا عزل نسي کولای. د چا چې عزل او تقرر د بل په لاس وي، کار به هم د هغو په اشاره او مرام کوي. دلته ملي شخصیت، ملي ګټې او د وطن صادقانه خدمت مطرح نه دی. ما ته یو سناتور او د مشرانو په جرګه کې د یوې جرګګۍ مشر وویل (۱۵ مئ ۲۰۰۹) چې موږ (د شورى یو هیئت) و کرزي ته ورغلو او ځینې مشکلات مو ورسره مطرح کړل. هغه راته وویل چې موږ کوم صلاحیت نلرو؛ کار د نورو په لاس کې دی. مخ یې عبدالرحیم وردک (دفاع وزیر) ته واړاوه چې ته څه صلاحیت لرې؟ ته خو هسې د امریکایانو یو شتهپنۍ یې، چې چیرې دوی روان وي ته ورپسې یې. بیا یې مالیه وزیر (داکتر انوارالحق أحدی) مخاطب کړ چې ووایه ته څه صلاحیت لرې؟ هغه ورته وویل چې بلې، مشکلات سته. کرزي، ضرار احمد مقبل (داخله وزیر) ته په اشاره وویل چې دی خو پر هیڅ حساب دی.

نړیوالې ټولنې ایران ته جنوب غربي ولایتونه ورکړیدي چې اباد یې کړي. د کندهار- چمن ترمنځ د اورګاډي د پټلۍ غځولو کار پاکستان ته ورکول سويدی. ترکیې ته په شمال کې عمراني چارې محول سويدي. تاجکستان، ازبکستان او ترکمنستان ته په افغانستان کې د هغو سره وګاونډیو ولایاتو ته بریښنا ورکول او دکلیو د پراختیا کارونه ورکول سويدي. هندوستان ته د افغانستان په ډیرو برخو کې لکه سلما پروژه، د ایران او دلارام ترمنځ سړک جوړول، د کابل-خوست سړک، د کنړونو انکشاف او نور د پاکستان سرحداتو ته څرمه د فعالیت موقع ورکول سویده.

www.hewad.com

د افغانستان په حساس جغرافيائي موقعيت ځان پوهول پکار دي چې له بده مرغه ډيرو دغه حساسيت ندی درک کړی او دا هیواد يې د بالوکاله (په نمايندګۍ) جنګ ډګر ګرځوليدی. څرنګه چې د افغانستان ګاونډيان پخپلو منځوکې رقابتونه حتی دښمنۍ لري نو د نړيوالې ټولنې دا پاليسي چې زموږ هر ګاونډي ته يې د افغانستان د ابادۍ په ظاهري پلمه يوه برخه يا سکتور سپارلې ددې پرځای چې سيمه ايزه همکاري او تعاون رامنځته کړي پدې هيواد کې يې لانجې او تاوتريخوالی پيدا کړيدی چې قربانيان يې افغانان دي او تاو به يې خپله دوی ته هم رسيږي. راسئ دموضوع د روښانولو لپاره د مثال په ډول په افغانستان کې د هند او پاکستان رقابت ته وګورو. په افغانستان کې دهند د يوه پخواني سفير بهادرکومار په قول هندوستان دشوروي دتجاوز په وختکې دکابل د رژيم ملګرې وو او دافغانستان په داخلي جنګونو کې يې دشمال ائتلاف ملاتړ کاوه (او وروسته يې د طالبانو مخالفت پدې کاوه چې اکثريت يې پښتانه وه، اسلامي نظام يې غوښت او دا باور وو چې پاکستان يې ترشا وو). د بهادرکومار په وينا هند اوس دکابل د حکومت سره نظامي مرستې کوي؛ فوج ته چې اويا په سلو کې افسران يې تاجيک دي تعليم و تربيه او وسائل ورکوي او د شمال ائتلاف سره اوس هم ډيرې نژدې اړيکې لري؛ په جلال اباد، کندهار، هرات او مزارشريف کې يې قونصلګرۍ پرانيستې دي؛ د زرنج – دلارام سړک جوړوي؛ د پارلمان تعمير ابادوي؛ له پلخمري ترکابله د بريښنا مزي تيروي؛ په کابل کې د حرارتي بريښنا يوه دستګاه نصبوي؛ پر هريرود د سلما بند جوړوي؛ يوولس ولاياتو ته د تلفون مزي غځوي؛ کابل ته يې الوتکې او په سوو بسونه ورکړيدي؛ دولتي مامورين تربيه کوي؛ تراوسه يې ۳۰۰۰ افغانانو ته مسلکي روزنه ورکړيده؛ په سووو سکالرشپونه يې افغان ځوانانو ته ورکړيدي؛ روغتونونو سره طبي مرستې کوي؛ يونيم مليون ماشومانو ته بسکوت

ورکوي؛ په کنړونو کې پراختیایي پروژې جوړوي؛ (دکابل-خوست سړک جوړوي او کیدای سي چې د کندهار- سپین بولدک سرک هم ورکول سي). نوموړی دپلومات وایي چې داوخت په افغانستان کې شاوخوا ۴۰۰۰ هندیان په مختلفو پروژو کې کار کوي او هندي نشرات، کلتور او د بالیوډ فلمونو خو په افغانانو کې ډیر نفوذ کړیدی. هند تر امریکا، برتانیې، جاپان او جرمني وروسته تر ټولو لوی مرسته کوونکی او ډیر مؤثر هیواد دی. نوموړی وایي هند دافغانستان سرحد ته نژدې په تاجکستان کې یوهوائي ډګر جوړ کړیدی چې دافغانستان لپاره کارځیني اخلي.» د بي بي سي په وینا هند دا ټول کارونه په افغانستان کې دپاکستان د اثر دکمولو لپاره کوي.

له بلې خوا، افغانستان د پاکستان د ثبات، ملي حاکمیت او ارضي تمامیت لپاره حیاتي ارزش لري. نو ځکه هغه هیواد د افغانستان بهرنۍ پالیسۍ ته په ډیر اهمیت او دقت ګوري. پاکستان په افغانستان کې د هند داسي حضور هیڅکله نسي زغملای چې دده امنیتي ګټې تهدید کړي. هغه په افغانستان کې دهند دنفوذ دخنثی کولو لپاره هرڅه کوي. افغانستان باید پخپله خاوره کې دخپلو ګاونډیانو دکړو سخت مراقب وي؛ هسې نه چې داهیواد دمرستی ترعنوان لاندې لومړی ددوی دسیاسي کشمکش میدان او وروسته دبالوکاله جنګ ډګر وګرځي او افغانان په وژنو او کړاونو واړوي. امریکا او غرب د افغانستان او مرکزي اسیا منابعو ته د رسیدو او پر ایران د فشار لپاره پاکستان ته په جیوپولیټک لحاظ ترهندوستان ډیر اړ دی. پاکستان به د غرب لدغه مجبوریته دهند او په کابل کې دهند دطرفدار حکومت دکمزورولو لپاره استفاده کوي اوهغوته به په دننه افغانستان کې ماته ورکوي چې دا هم د افغانانو په مرګونو او کړاونو کیږي. پاکستان فکر کوي چې دکابل موجوده حکومت هندوستان ته موقع ورکړېده چې د پاکستان پر

سرحداتو خپل د استخباراتو ادارې فعالې کړي او له هغه ځايه پاکستان وځاري. همداراز پاکستان پدې عقيده دی او ځوواره يې شکايتونه هم کړيدي چې د افغانستان د خاورې په استفاده سره هندوستان د ايران په همکارۍ د سپين بولدک - دلارام او زرنج په مثلث کې د پاکستان په خلاف بلوڅانو ته نظامي تربيه ورکوي او پاکستان ته يې د تخريب لپاره ليږي.

ترکيه او ازبکستان د افغانستان په شمال کې رشيد دوستم او نور ترکژبي تقويه کوي او د هغو سره د مرستې ترنامه لاندې په سيمه کې د خپلو ستراتيژکو ګټو لپاره کار کوي. روسيه، تاجکستان او ايران يې مخالفت کوي او مخ ئې نيسي چې پدې ډول د افغانستان شمال هم د ګاونډيانو رقابت ځوروي. اکبربای چې پخوا د رشيد دوستم معاون وو د پيام افغان سره په يوه مرکه کې (۲۸ جولای ۲۰۰۸) وويل چې ترکيه په افغانستان کې ډېره فعاله ده او د رشيد دوستم هراړخيزه مرسته کوي. ده وويل چې زه پخوا د رشيد دوستم مرستيال وم او ترکيې په نهه مياشتو کې زموږ د شورای د تقويې لپاره يووار درې نيم لکه ډالره او بيا درې لکه ډالره راکړل. حامد کرزي په ۲ مئ ۲۰۰۸ م کې د شپيګل المانۍ مجلې ته ويلي وه چې ما خپل په حکومت کې يو لوړپوړی چارواکی (رشيد دوستم) له دندې ګوښه کاوه خو يو بهرنی هيواد (ترکيه) چې په افغانستان کې فوجونه لري پر ودربد او ايسته مې نکړای سوای.

زموږ نور ګاونډيان هم پخپلو منځو کې سم ندي او د دوی حرص او منافقت په افغانستان کې سياسي، امنيتي او نور ډول ډول لانجې راپيدا کړيدي. د دوی هغه اتفاق چې د طالبانو د راپرزولو او د بون د کنفرانس په وختکې وو اوس نسته. اوس همهغه د پرون ملګري يو د بل وينو توئيدو ته ناست دي. د امريکا د دفاع وزير (رابرټ ګېټس) په ۱۷ اپريل ۲۰۰۹ کی د اې ايف پي په حواله د ايران هغه وړاند يز رد کړ چې وائي ايران حاضر دی د افغانستان

پولیس تربیه کړي. هغه وویل ایران دې اول مخالفینو ته دوسلو لیږل بند کړي. اوس دامریکا په پخوانیو ملګرو او ستراتیجیکو انډیوالانو (ناټو او غربي هیوادو) کې هم دافغانستان په باب اتفاق نه دی پاته او د بخارست په سرمشریزه کې له ټولې غربي نړۍ څخه په ډیر تکلیف ۸۰۰ عسکر د افغانستان د جنګ لپاره ورټول سول. بل کال به دغومره عسکر هم نه پیدا کیږي او امریکا به مجبوره وي خپل عسکر زیات کړي او پدې ډول به کرار کرار دا جګړه د امریکایانو په جګړه بدلیږي. همدا اوس، په افغانستان کې د ملګرو ملتو د مؤسسې خاص استازی (کای ایدې) وایي چې اروپایانو په افغانستان کې خپل مسؤلیتونه هیر کړي او باریې پر امریکا اچولی دی.

لکه په اتیایمه لسیزه کې چې غربیانو افغانستان ته د روسانو لپاره دیو دام په سترګه کتل اوس روسانو او ملګرو یې افغانستان د امریکایانو لپاره دام ګرځولیدی. دامریکایانو وینې به تویوي، ځینې به چکچکې ورته کوي او نور ددوی دانډیوالانو په شمول به په بیتفاوتۍ ورته ګوري. څرنګه چې افغان فوج دجنګ ایدیالوجي او ملي خصوصیت نلري امریکایان به مجبور وي د جنګ ډیر بار پخپله واخلي او دتوپکیانو، د بشري حقوقو دپایمالونکو او قاچاقبرانو ملګرتیا ته دوام ورکړي، دفاع یې وکړي او پرقدرت یې وساتي او پدې ډول دخپلو معنوي ارزښتونو پایمالولو، شرم او رسوائی ته ادامه ورکړي. افغان ولس به نور هم ناراضه او د مقاومت ملګری سي. جنګ به نور خونړی سي اود ناټو غړي هیوادونه به جنګ یوازې امریکا ته ورپریږدي او پدې ډول به دناټو سازمان دړې وړې سي چې اثر به یې پر غربي نړۍ سخت ناګواره وي.

یو پخوانی روسی افسر (کرنیل اولیګ کلکوف) چې په افغانستان کې دوه واره جنګیدلی او اوس په ماسکو کې د تاریخ استاد دی وائي: "امریکایانو

تـه بـه پـه افغانسـتان کـې دفـوج ډيـرول څـه ګټـه ونـه رسـوي. د افغانسـتان مسـئله نظـامي حـل نلـري؛ دا يـو سـراب دی. هيڅـوک پـه افغانسـتان کـې سيا سـي بريـا لـه نظـامي لارې نسـي ترلاسـه کـولای؛ صـفا وايـم چـې دوی روان دي او زمـوږ غلطـي تکـراروي." يـولي وارنتسـوف (پـه کابـل کـي دروسـيې پخـواني سفير) وايـي پـر افغانسـتان د روسـيې حملـه يـوه لويـه غلطـي وه؛ مـوږ د ډيپلوماسـۍ لـه لارې خپلـو موخوتـه رسـيدای سـوای خـو ومـونکړه. پـه ماسـکو کـې دبرتانيـا پخـواني سـفير (سـر رودريـک بريتويـټ) وايـي چـې پـه افغانسـتان کـې د امريکـا پـه مشری دناټو مداخله به موږته همداسې تباه کوونکی وی لکه روسانو ته.

ډيرعربـان او حتـی محافظـه کـار دولتونـه يـې پـه افغانسـتان کـې ددولـت مخـالف قوتونـه (طالبـان، حـزب اسـلامی، ...) تقويـه کـوي. هغـه پـدې نـه چـې خـوښ يـې دي بلکـه پـدې چـې لـه بريـالۍ امريکـا ځخـه ويريـږي. هغـوی پـه ډاګـه وائـي چـې کـه امريکـا پـه افغانسـتان او عـراق کـې کاميابـه سـوه پـه مـوږ پسـې راځـي او دا ويـره دوی تـه دامريکـائي مقامـاتو (بـوش او رمزفيلـډ) لـه بيابيـا اظهـاراتو راپـيدا سـويده. ځينـې عربـان وائـي چـې پـه افغانسـتان کـې اوسـنی کړکيچ امريکايـانو د خپلـو سـتراتيجکو ګټـو د تـأمين پـه منظـور راپيـدا کړيـدی او د خپـل حضـور د توجيـه لپـاره نـه غـواړي هلتـه امـن او ارامـي راسـي. دوی ادعـا کـوي چـې کـه څـوک پرامريکايـانو تـک هـم ونکـړي بيـا هـم دوی بـه افغانـان تحريکـوي او جنګ تـه بـه ئـې مجبـوروي. دوی وائـي چـې امريکـا بايـد لـه افغانسـتانه ووزي. پـدې ډول د عربـانو هغـه اتفـاق چـې د غربيـانو سـره يـې د بـون د کنفـرانس پـه وختکـې درلـود اوس نلري.

امريکـا ، نـاټو او ډيـر افغانـان ايـران پـه مـداخلاتو تـورن کـوي. دکابـل پـه اخبـارونو او دغربـي نـړۍ پـه مطبوعـاتو کـې بيـا بيـا نشـر سـويدي چـې ايـران پـه افغانسـتان کـې دافغـان دولـت مخـالفينو تـه وسـلې او پيسـې ورکـوي. دشـمال

ائتلاف ملاتړ خو ئې علني او پخواني دي چې دهغو له لارې امريکايان او افغان دولت ترفشار لاندې راولي. په ۲۷ جولای ۲۰۰۸ م کې روئټر له کابله وليکل چې ترورستان له عربي نړۍ، خصوصاً عراق څخه د ايران له لارې افغانستان او پاکستان ته ځي او هلته افغاني او ميشته بهرني عسکر وژني. ايران اوس د ترورستانو د تګ او راتګ مطمئن دهليز دی. د اسې خبرونه دي چې روسيه هم د تاجکستان له لارې افغانستان ته وسله او پيسه لېږي.

د ناټو او ايساف خودسرو عملياتو د کابل د کمزوره دولت استقرار او مشروعيت ته لويه صدمه رسولېده. پرعام ولس، لارويانو، ودونو او جنازو بمباري، د خلکو و کورو ته په زور ننوتل، د خلکو بيعزتي او بې عفتي کول او خلک د محکمې له حکمه پرته نيول او بنديانول افغانان ډير خوابدي کړيدي. دا ډول خپلسريو د منتخب جمهور رئيس، منتخب پارلمان، منتخبو ولايتي شوری ګانو او نورو دموکراتيکو او بشري حقوقو ارګانونو موقف ډير کمزوره کړيدی. کرزي څو واره د عام ولس د فشار په نتيجه کې ژړليدي چې د بيګناه خلکو د بمباريو بنديده زما په وس ندي پوره. دلته د کرزي دغه اعتراف د هيواد ملي حاکميت او د دولت مشروعيت ترجدي سؤال لاندې راولي. کرار کرار دا جنګ اوس د تروريزم سره د مقابلې پرځای د افغان ولس خصوصاً د پښتون قوم سره جنګ دی چې د وخت په تيريدو به نورو خارجي سرتيرو ته ضرورت وي. په ياد ولرئ چې د سره فوج ۱۲۰۰۰۰ عسکرو چې هرشپږ مياشتې بدلېدل او تازه دم کيدل د لس کاله مسلسل شديد جنګ سره سره د دې وس ونه درلود چې د افغانانو مقاومت مات کړي. افغانستان ته د نورو امريکائي عسکرو ليږل مشکل نسي حلولای بلکه نور ئې هم خرابوي او پيچلی کوي او په سيمه کې هغه قوتونه چې ددوی وينو توئېدو ته ناست دي تشويقوي چې مخالفين نور هم تقويه کړي. د افغانستان د اوږد مهالي امنيت

لپاره نظامي قوت باید د یوې پراخې ستراتیجۍ په چوکاټ کې (امنیت د سوکالۍ له لارې) استعمال سوی وای چې ونسو. غرب افغانستان ته له لومړي سره اوږد مهاله ستراتیجي نه درلوده او اوس په سلهاته کاله حتی پلان نلري چې څنګه ووزي.

د عامو خلکو وژلو، قهر او دولت ته ورځ په ورځ زیاتیدونکې بدبینۍ د ناټو او امریکائي قوماندانانو ترمنځ د نظر توپیر راپیدا کړیدی کوم چې له لومړي سره په افغانستان کې د جنګ پر ستراتیژۍ یو نه وه. د ناټو ځینې غړي وائي چې د بې پروائی او عدم دقت په نتیجه کې په بمباریو د عام وګړو وژل به امریکا او متحدینو ته افغانان بدبین کړي. د امریکا او برتانیا ترمنځ په هیلمند کې وروستۍ نانډرې د جنګي ستراتیژۍ پرسر د دوی ترمنځ اختلاف ښئي. پدې ډول د ناټو د غړو هیوادو ترمنځ چې په افغانستان کې جنګیږي کومه ښکاره او واضحه ګډه تګلاره نسته. که امریکایان په عراق کې فوج کم او افغانستان ته یې واستوي حالات به نور هم خراب سي او د ناټو غړو ترمنځ به اختلافات نور هم ډیر کړي. ناټو د شوروي اتحاد پخلاف جوړه سوې وه نه د افغانستان غوندې یو کوچني هیواد د ټکولو لپاره. لتونیا، چک، لتوانیا، استونیا، پولینډ او هالینډ په افغانستان کې څه ګټې لري چې خپل زامن مړه کړي؟ هغوی د امریکا د خوښۍ لپاره ځانونه وژني خو دا قرباني تر ډیره نسي ورکولای. بله مهمه خبره دا ده چې په غرب کې ډیر چارواکي، افغانان او د هغوی خصوصیات نه پېژني. افغانستان امریکایانو ته تر عراق ډیر خطرناک دی. په عراق کې مخالفین د امریکایانو خلاف مخامخ نه جنګیږي بلکه بمان ورته ایږدي خو په افغانستان کې په سوو مخالفین مخامخ پر امریکایانو ورځي، سیمې ځینې نیسي او پر یو شمیر سیمو همدا اوس طالبان عملاً حکومت کوي. که جنګ اوږد سي او طالبانو ته سمه وسله په لاس ورسي بیا

بـه نـاتو تـه مشـکله سـي چې جنـګ يوسـي. د افغانسـتان پـه ليـرې او نـژدې ګاونـډيانو کـې داسـي هيوادونـه سـته چـې دغـه جنـګ اوږدول غـواړي چـې امريکايـان پکښـي راګيـر وي او ډيره وينـه بـې تـوی سـي. پـه کابـل کـې د برتانيـا سفير ښـاغلی شـيررد کوپرکـولز و بـي بـي سـي تـه پـه جـون ۲۰۰۷ م کـي ويلـي وه چـې برتانيـا غـواړي ۳۰ کالـه پـه افغانسـتان کـې پاتـه سـي داځکـه دا هيـواد زمـوږ د خـارجي سياسـت پـه سـر کـې دی. خـو جرمنـي، ايتاليـا او هسـپانيا د ښـاغلي کـولز سـره موافـق نـدي او فکـر نکـوي چـې برتانيـا ۳۰ کالـه پـه افغانسـتان کـې جنـګ مختـه وړای سـي. دانګلسـتان صـدراعظم ګـورډن بـراؤن دغـه مـوده لـس کالـه تـه راټيټه کړه.

لکـه چـې وويـل سـوه، زمـوږ ګاونـډيان او لـوی طاقتونـه پـه نړيوالـه او سـيمه ايـزه ډګرونـو کـې رقابـت او حتـی دښـمنی لـري. او دا رقيبـان او دښـمنان اوس پـه افغانسـتان کـې فعـال حضـور لـري او عمـلاً پـه فعاليـت لګيـا دي. کـوم يـو چـې يـې يـو قـدم اخلـي هغـه بـل بانـدې شـکمن دی دوه قدمـه اخلـي. يـو وائـي چـه هغـه بـل مختـه سـو زه پاتـه سـوم. داسـې رقابتونـه بـه هغـه وخـت ښـه وای چـې افغانسـتان يـو ملـي او پرخپلـو پښـو ولاړ دولـت درلـودای. مګـر اوس دا رقابتونـه دافغانـانو پـه ډيـر ضـرر تمامېـږي داځکـه همـدا هيوادونـه خپلـې دښـمنی بالوکالـه (دافغانـانو پواسـطه) پـه افغانسـتان کـې مختـه بيـائي او قربـاني يـې افغانـان دي. ددوی حضـور ددې پرځـای چـې افغانانو تـه ګټـه ورسـوي ضـرر يـې رسـوليدی او ددې جګـړه ځپلـي هيـواد اسـتقرار يـې ورخـراب کـړيـدی. همـدا ګاونـډيان اوس دامريکـا داشـغال پـه پلمـه پـه افغانسـتان کـې يـو مرکـزي قـوي حکومـت نـه غـواړي بلکـه يـو کمـزوره او تـل پـر نـورو تکيـه هيـواد يـې خـوښ دی چـې دوی تـه محتـاج وي، ددوی مرعـوب وي او څـوک حساب ورسره ونکړای سي.

سربیره پر پورتنیو ضررونو چې دبهرنیو فوجونو حضور ئې افغانستان ته رسوي خارجیان دافغانستان داقتصاد او کلتور په ضرر هم دي. افغانستان پخوا پخپل ځان نسبتاً بسیا یو زراعتي هیواد وو. اوس ئې زراعت فلج او یو تاریاکي هیواد دی چې د نړۍ ۹۳ په سلو کې مخدره مواد تولید او صادروي. هغه هیلمند چې پخوا د غنمو او پنبې ګودام وو نن دخارجیانو دفعال حضور له برکته ددنیا دمخدره موادو پایتخت دی. همداراز، خارجیانو دافغانستان تاریخي اثار هم لوټ کړل. دناروې افتنپوستن په ۱۸ جون ۲۰۰۸م ولیکل چې دناروې عسکرو دافغانستان د ۴۰۰۰ کالو زاړه تاریخي اثار غلا کړیدي او له افغانستانه یې ایستلي دي. ناروې دافغان موزیم په بیا ودانولو کې مرسته کړیده. همدا کوی همدا. دافسوس خبره ده هغه عسکر او بهرنیان چې افغانستان ته دمرستې، صداقت او بیا ودانولو په نوم راځي غلاوې کوي او تاریخي شتمنۍ او فرهنګي خزانې لوټوي.

واشنګټن پست پخپل ۲۸ جولای ۲۰۰۸ مه ګڼه کې لیکي چې:افغانستان کې هرڅه بهرني قراردادیانو ته ورکول سویدي. دامریکا دنړیوال انکشاف اداره قضا او عدلیه هم بهرني قراردادیانو ته ورکوي چې دامریکا او ناټو دفوجیانو سره په مشوره ستره محکمه او عدلي نظام اصلاح کړي. دوی به افغان قاضیانو ته دقضا چل ورزده کوي چې دچا په باب څنګه قضاوت وکړي او کوم مجرم ته څومره او څنګه سزاء ورکړي. دوی به قاضیانو ته ورزده کړي چې دخلکو څه حقوق دي او دښځو سره په قضا کې څه معامله وکړي. دافغانستان قضا تراواسه اسلامي تشخص درلود او هرچا ورته احترام کاوه. قاضي به پرتورن شل کاله قید او یا داعدام حکم راوایست، محکوم به تسلیم او حکم به تطبیق سو. خو چا قاضي ته بد نه ویل او نه یې تهدیداوه. موږ نه وه اوربدلي چې یو قاضي پدې سبب چا مړ کړی وي چې مجرم ته یې د مرګ سزا

اورولې وه. بلکه خلکو به ویل چې کوم لاس قاضي پرې کړي درد نکوي.
هغې قضا ته به څه تقدس پاته سي کومه چې د امریکایانو او نورو
غیرمسلمانو لخوا تنظیم او رهنمائي کیږي او په سیمه کې د نورو د
ستراتیژکو ګټو په خدمت کې وي؟ د افغانستان په قضائي نظام کې دا
لاسوهنه به دا مهمه او محترمه اداره د نورو سکتورو پشان د لوی فتور،
سپکاوي او بحران سره مخ کړي.

زموږ د ماشومانو لپاره له لومړي تر دولسم ټولګي پورې تعلیمي نصاب اوس
په ایران کې جوړیږي. ددې معنی داده چې موږ پخپل هیواد کې د تعلیمي
نصاب د جوړولو توان نه درلود او یا غواړو زموږ راتلونکی نسل دا سې
مهربان جوړ سي چې نور ترخپلو ورته محترم او د نورو ګټې ترخپلو ورته
مقدمې وي. پدې ډول امریکا او د کابل حکومت افغانانو په لوی لاس هڅوي
چې هغه کتابونه وسوځوي چې پردي یې ددوی د نوي نسل د تخدیر او
تضلیل لپاره جوړ او چاپوي او هغو مکتبونو ته اور وراچوی چې په هغه کې
ددوی راتلونکي نسل ته د تغدیر او تذلیل درس او روزنه ورکول کیږي.

اخلاقي فساد او ټولنیز انحطاط خو د اشغال هغه سوغاتونه دي چې ډیر
خلک ورته متوجه ندي. مذهبي انحراف، شرابخوري او نور منشیات،
فحاشي، پردوته جاسوسي او خدمت، غدر، فریب، وطنفروشي، رشوت،
ملي خیانت، د شخصیت تذلیل او قتلول، قومبازي او بیګانه پرستي هغه
افتونه دي چې خراب اثرات به یې تر ډیره زموږ شریف ولس ځوروي.

ترڅو په افغانستان کې یو ملي حکومت چې د اکثریت مورد اعتماد وي
منځته نه وي راغلی او ترڅو چې افغانستان اشغال او بهرنی مسلحې

قابضې قواوې پکښې وي ترهغو به دخارجیانو حضور افغانستان ته دګټې پرځای مضر وي.

نهم سؤال دا وو چې په امریکا کې به د راتلونکي نومبر د انتخاباتو په نتیجه کې نوی جمهور رئیس په سپینه ماڼۍ کې کښیني. هغه باید د افغانستان په باب څه وکړي؟

جواب: د امریکا نوی جمهور رئیس هرڅوک چې وي، که مکین وی که اوباما ، زما پیشبیني داده چې افغانستان ته به ډېرعسکر استوي؛ جنګ به پراخوی او جنګ به تودوي. هغه به په عراق کې خپل عسکر کموي او افغانستان ته به ئې استوي. امریکایان فکر کوي چې عراق دعرب لوی قوم یوه برخه ده او داجنګ دکومو اهدافو لپاره چې پیل سوی وو نسي وړای. دوی فکر کوي چې عربي نړۍ کولای سي ډیر کلونه سړي او پیسې دعراق جنګ ته دامریکا پرضد واستوي. امریکا باید اوس خپل اهداف یوازې دتیلو وړلو ته محدود کړي او دهغه لپاره یوازی څلویښت یا پنځوس زره عسکر کافي دي. امریکایان فکر کوي چې دعراق برخلاف په افغانستان کې کامیابي ورته اسانه ده. له یوې خوا ددې لپاره چې له عراقه وتل څوک په ماته تلقي نکړي نو امریکایان به خپل ځانته د اوږو دپزې دایښوولو په منظور پر افغانستان عسکري فشار ډېروي. او له بلې خوا فکر کوي چې په افغانستان کې یوازې ددوی پخلاف پښتانه جنګیږي او دا یو کوچنی قوم دی چې تر سرحداتو هاخوا څوک خواخوږی نلري؛ څه پښتانه چې د ډیورنډ خط

هـا خوا دي هغـه هـم بايـد پـه جنـګ کـی راګيـر او بيـا يـې شـا وخوا وربنـد کـړه سـي چـې مرسـته ورونـه رسـيږي. پـدې ډول بـه مقاومـت ختـم او پـه سـيمه کـې بـه دخپـل مرام مطابق منګولې ټينګې کړي.

خـو ، دوی لـه تاريخـه نـا خبره او افغانسـتان يـو اسـانه هـدف ګڼـي. دافغانسـتان سـره دسـرحد دهـا خوا دپښـتنو خوا خـوږي يـو طبيعـي موضـوع ده او ددې مـخ ددنيـا هيـڅ يـو طاقـت نسـي نيـولای. نـه يـوازې د پاکسـتان حکومـت ددغـو پښـتنو تـګ وراتـګ نسـي منـع کـولای بلکـه انګريزانـو اوتـر راوروسـته روسـانو پخپـل وختکـې پخپـل ټـول قـوت داکـار ونکـړای سـوای. امريکايـان بـه ترڅـو دا نـه ګټونکي جنګ ته چې تردوی پخوا نور هم ناکام سويوه ادامه ورکوي.

کلـه چـې افغانسـتان تـه ډيـر عسـکر واسـتول سـي، دامريکـا ميـډيا (راديـو، تلويزيـون، اخبـار، مجلـه) بـه هـم پـه افغانسـتان کـې فعاليـت ډيـر کـړي. پـه افغانسـتان کـې دامريکايـانو پـراخ حضـور بـه دافغانسـتان ليـرې او نـژدې ګاونـډيان وو يـروي او وهڅـوي چـې مخـالفينو تـه نـوره پرمختللـې وسـله او مـالي ملاتـړ ورکـړي. دابـه جنـګ ډيـر تـود کـړي او دبهرنيـو عسـکرو تلفـات بـه نـور هـم ډيـر سـي. دتلفـاتو دډيريـدو پـه صـورتکې بـه دنـاټو غـړي هيوادونـه خپـل عسـکر کـم او يـا وباسـي او دجنـګ بـار بـه پـه افغانسـتان کـې يـوازې دامريکـا پـراوږو پاتـه سـي. دامريکايـانو تلفـات بـه نـور هـم ډيـر سـي او ميـډيا بـه ئـې پـه امريکـا کـې پـه ښـه تفصـيل خپـروي. دا حـال بـه دوه درې کالـه دوام وکـړي او بيـا بـه لکـه د ويتنـام دوختـو پشـان دسـپيني مـانۍ پـه مخکـې خلـک مظـاهرې کـوي چـې لـه افغانسـتانه دې زمـوږ عسـکر راووزي. پـه ويتنـام کـې امريکـا ماتـه نسـوه بلکـه دخپلـو خلکـو فشـار راوايسـته دائکـه خلکـو دسـپيني مـانۍ پـه مخکـې نـارې وهلـې چـې زمـوږ زامـن ولـې پـه ويتنـام کـې دجنګسـالارانو دبرسـراقتدار سـاتلو لپـاره مـري؟ زمـوږ سـړي ولـې پرويتنـام دجنايتکـارانو دمسلط سـاتلو لپـاره وينـه

تویـوي؟ زمـوږ وروڼـه ولـې پـه سـایګون کـې د قاچـاقبرانو د ګټـو قربـاني کیـږي؟ مـا امریکایـانو او افغانانوتـه پـه امریکـا کـی پـه ډیـر وضـاحت وویـل چـې زه تاسـوته پیشـبیني کـوم چـې درې کالـه وروسـته بـه د امریکـا ولـس د سـپینې مـانۍ پـه مخکـې همداسـې نـارې وهـل پیـل کـړي چـې زمـوږ زامـن ولـې پـه افغانسـتان کـې د فلانـي قاچـاقبر وزیـر د برسـرا قتدار سـاتلو لپـاره مـري؟ زمـوږ سـړیان ولـې پـه کابـل کـې د رشـوتخورو او طفیلیـانو د چاغېـدو لپـاره قربانیـږي؟ زمـوږ وروڼـه ولـې پر خلکـو د جنګسـالارانو د تپلـو لپـاره خپلـې وینـې تویـوي؟ مـوږ څـه حق لـرو چـې پـر زور پېدلیو افغانـانو د بشـر د حقوقو د ښـمنان مسـلط وسـاتو؟ مـوږ نـه غـواړو د کابـل فاسـد حکومـت د ژوري پشـان زمـوږ پـه وینـو وپـائي. ..... دا میـډیا، د امظـاهرې او دا فشـار بـه د امریکـا حکومـت مجبـور کـړي چـې خپـل فوجونـه لـه افغانسـتانه پـه تیـټ سـر وباسـي. پـدې ډول زه د امریکـا راتلـونکې پـه افغانسـتان کـې دویتنـام د جنـګ دوخـت سـره پرتلـه کـوم. مـا امریکایـانو تـه دا خبـره د خپلـې تجربـې او تـاریخ څخـه پـه درس پـه پـوره وضـاحت کړېـده چـې کـه تاسـې پـه افغانسـتان کـې پرنظـامي حل اصـرار کـوی نـو زه پـه پـوره ډاډ درتـه وایـم چـې ستاسـې سرنوشـت د روسـانو دی. روسـان پـه یولـک وشـل زره فـوج خپـل مطلـب تـه ونـه رسـېدل، تاسـې هـم نسـئ رسـېدای. خـو داهـم درتـه وایـم چـې پـه افغانسـتان کـې د نـاټو ماتـه وتاسـې، د نـاټو غـړو هیوادونـو، افغانـانو او د سـیمې خلکـو تـه ښـې پـایلې نلـري. (د نـاټو د مـاتې عواقـب مـې پـه تفصـیل ورتـه تشـریح کړیـدي چـې دلتـه یـې د ذکـر مجـال نسـته). مـا ورتـه وویـل چـې د مخـه تـردې چـې امریکـا د دغـه شـوم سرنوشـت سـره مـخ سـي د امریکـا نـوی جمهـور رئـیس هرڅـوک چـې وي بایـد د افغانسـتان پـه بـاب د امریکـا پالیسـي بدلـه کـړي او سیاسـي حـل تـه پرنظـامي حـل تـرجیح ورکـړي. پـدې کـې د ټولـو خیـر دی. د امریکـا نـوی جمهـور رئـیس بایـد د هغـه فـارمول لـه مخـې او یـا هغـه تـه ورتـه کـوم چـې ستاسـې پـه

وړاندې مې ايښی دی عمل وکړي او له افغانستانه د خپلو فوجونو د ايستلو مهالوېش اعلان کړي.

لسم سؤال دا وو چې په افغانستان کې په راتلونکي کال کې د جمهوري رياست لپاره انتخابات دي، ستاسې په نظر څوک به موزون سړی وي؟

که د افغانستان په باب د امريکا او ناټو پاليسي همداسې وي لکه اوس چې ده او بدله نسي نو اول ممکن د امنيتي شرايطو د خرابۍ په وجه انتخابات ونسي او که وسي نو هرڅوک چې د نويو انتخاباتو په نتيجه کې مشر سي کامياب به نه وي. د افغانستان دولتي دستګاه اوس يوې فاسدې معدې ته ورته ده ترڅو اساسي علاج يې ونسي هره سالمه غذا چې ورسي فاسديږي. البته څه سليقئي تغيير به د هر نوي سړي سره راسي خو هغسې به نه وي چې خلک ئې طمع لري. زه د سړي لپاره نظام نه غواړم بلکه يو سم نظام بايد جوړ سي او بيا د هغه لپاره په سړي پسې وکتل سي. يعنې نظام د سړي لپاره نه وي بلکه سړی د نظام لپاره وي. نو ځکه زه اوس پر سړي هيڅ فکر نکوم بلکه دا فکر کوم چې څنګه دا نظام په يو ښه نظام بدل سي څو وکولای سي صالح خلک راجلب کړي.

www.hewad.com

اخير سؤال د هرچا دا وو چې څه بايد وسي چې افغانستان د روانې فاجعې څخه خلاص سي ؟

دغه سؤال ته ما په پخواني کتاب کې د او سني نظام د بديل تر عنوان لاندي جواب ورکړی وو. خو پدې کتاب کې مې د پای خبرې او د افغانستان د بحران سياسي حل تر عنوانونو لاندې جواب او تشريحات ورکړيدي او په پای کې مې د بحران د حل فارمول وړاندې کړيدی کوم چې د ډيرو هلوځلو په نتيجه کی رامنځته سويدی. په تير کتاب کې مې هم دا خبره کړې وه او اوس هم پرځای ده چې هرڅوک د کابل پرحکومت او امريکا انتقادونه کوي چې افغانستان يې تباهۍ ته روان کړی دی خو د چا سره پوره نسخه نسته چې څه بايد وسي چې له دغه تباهۍ څخه راوګرځي. شکايتونه ډير دي خو د حل لار نامعلومه. هرڅوک دا سؤال کوي چې که اشغال رفع سي نو پرځای به يې کوم نظام وي چې هم په هيواد کې امن راولي، افغانان په ډاډه وي (بيا د ۱۹۹۲م کورني جنګونه تکرار نسي)، هم د سيمې هيوادونه ورڅخه مطمئن وي او هم نړيوال قانع وي چې افغانستان د نړيوالې ټولنې يو فعال او ګټور غړی دی. دلته د غسې سؤالونو او تشويشونو ته جواب ورکول سوی دی. تر اوسه د افغانستان د بحران د حل په منظور يو جامع فارمول او نسبتاً کامله طرحه لکه دلته چې وړاندې سويده نده وړاندې سوی. زه دا فارمول په هيڅ وجه خپل مولود نه بولم بلکه دا د دوستانو او د ټولو هغو کسانو د همکارۍ، پيرزوينې او ګډ کار نتيجه ده چې د افغانستان په خاطر يې خپل فکر او اخلاص زما او ملګرو سره شريک کړی دی.

www.hewad.com

دپای خبري

په ۲۰۰۱ کې د طالبانو ترسقوط وروسته ډېرو افغانانو د خپل تاریخ پخلاف نړیوال فوج ته ښه راغلی ووایه څو دهغو زورواکانو له ظلمه یې وساتي کوم چې د امریکا په مرسته بیا قدرت ته رسیدلي وه. د استاد رباني د وخت دداخلي جنګونو او بشري ناورین ترخه یادونه دهرچا سره تازه وه. همداراز، دافغانانو هیله وه چې نړیواله ټولنه به د خپلو وعدو مطابق دیو سم حکومت جوړېدو ته موقع ورکړي او د وران سوي افغانستان په بیاودانولو کې به فعال سهم واخلي. هیره دې نه وي بوش دافغانستان لپاره د مارشال پلان پشان دبیاودانولو ژمنه کړېوه او دانګلیستان صدراعظم څو په تکرار ویل چې موږ به افغانستان ابادوو؛ بیا به یې نه پرېږدو لکه پخوا چې څو واره نړیوالې ټولنې خوشې کړی وو (جان کیمپنر، ص ۱۴۶).

خو په تیرو تقریباً اتو کلونو کې دغه وعدې ترسره نسوې او په ملکي او نظامي ساحو کې دملي او بین المللي بیسابقه توجه او ملاتړ سره سره ډیر لږ کار وسو. اوس افغانانو خپلې هیلې تقریباً له لاسه ورکړیدي. نړیوال هم په افغانستان کې روښانه آینده ځانته نه ګوري. حتی د امریکا جمهور رئیس (بارک اوباما) اعتراف کوې چې امریکا په افغانستان کې کامیابه نده. همداراز، د انګلیستان لارډ پاډي اشډن وائي: "په افغانستان کې حالات ډیر خطرناک دي. زما په فکر افغانستان یو ناکام دولت دی. ناټو ډیره نژدې ده چې د افغانستان کنترول له لاسه ورکړي." د ناټو پخواني قوماندان، د پي ار تي مؤسس او د امریکا د اتلانتک کونسل مشر جنرال جیمز جونز اخطار ورکوي چې "ناټو په افغانستان کې ګټونکې نده." داروپائي پارلمان دبهرنیو اړیکو څانګه په اپریل ۲۰۰۸ کې راپور ورکړ چې "دیاغیانو دفعالیت دوام او

دافغـان حکومـت کمزوري پـه افغانسـتان کـې د غـرب او اروپـا ماتـه يقينـي کـوي.
دامريکـا دجمهـور رئـيس مرسـتيال (جـو بايـډن) د امريکـا کـانګريس تـه وويـل
چـې د افغانسـتان اقتصـادي، امنيتـي او ټـولنيز شـرائط ويرونکـي دي او ددې
ملـت جغرافيـه، خلـک او تـاريخ زمـوږ پـه خـلاف کـار کـوي. کانګرسمين جـيم
مکګـورن وويـل دمخـه تـردې چـې زه افغانسـتان تـه دنـورو عسـکرو د اسـتولو
ملاتړ وکړم غواړم يوه ستراتيجي ووينم چې پـه هغـه کـې زمـوږ راوتـل هـم شـامل
وي. د امريکـا د کـانګريس يـو بـل غـړي (جـان تيـری) وويـل مـوږ چـې دخلکـو
کوچنيـان ورمړه کړو او جنازې تـه يې ګورو، پلرو تـه يې څـه وايو چې مـوږ دڅـه
لپـاره افغانسـتان تـه راغلـي يـو؟ دامريکايـانو د ۵ مـئ ۲۰۰۹ پـه بمبـاريو کـې چـې
دفـراه ولايـت پـه بـالابلوک کـې ئـې ۱۴۰ ملکـي خلـک چـې ۹۳ يـې کوچنيـان، ۲۵
ښـځې او ۲۲ نـور يـې زاړه او ځوانـان سـړي وه ووژل، اډميـرل مايـک مـولن (د
امريکـا دټولـو افواجـو مشـر) پـر موضـوع دتبصـری پـه وختکـې وويـل "دملکـي
خلکـو وژل مـوږ پـه افغانسـتان کـې نسـي برياليـ کـولای. هـر واری چـې مـوږ ملکـي
خلـک وژنـو پـه حقيقـت کـې مـوږ خپلـې سـتراتيجي تـه ضـرر رسـوو." د امريکـا
دبهرنيـو چـارو دپخـوانۍ وزيـری (کونـد اليزه رايـس) مشـاور ډيـوډ کيلکـولن
پـدې نـژدې وختـوکې د امريکـا سـنا پـه افغانسـتان کـې دجنـګ د پراخيـدو څخـه
وويـرول. هغـه وويـل: مـوږ پـه ويتنـام کـې څـه وکـړل؟ جنـګ مـو پـراخ کـړ، مـوږ
دهغـو مشـر راوغورځـاوه او مشـکل مـو پخپـل لاس کـې واخيسـت چـې حـل يـې
کـړو خـو حـل مـو نکـړای سـوای. پـه سـيمه کـې دامريکـا دقـواؤ سـتر قومانـدان
(جنـرال ډيـوډ پتـرئيس) وائـي چـې افغانسـتان د امپراتوريـو پـه هـديره شـهرت
لـري؛ مـوږ دغـه تـاريخي واقعيـت لـه پامـه نسـو غورځـولای. افغانسـتان او
پاکسـتان تـه د امريکـا دجمهـور رئـيس خـاص اسـتازی (ريچـارډ هـولبروک) پـه
مونشـن کـې دنړيـوال امنيـت کنفـرانس تـه وويـل: دا بـه يـوه اوږده او سـخته مبـارزه
وي؛ ترعـراق ډيـره سـخته. کابـل کـې د روسـيې سـفير (ضـمير کابلوف) وائـي:

امریکـا او نـاټو هغـه غلطـۍ تکـراروي کـومې چـې مـوږ پـه افغانسـتان کـې کـړي وې.

ډیـر څیړونکـي دافغـان حکومـت حالـت هغـه سـخت نـاروغ تـه ورتـه بـولي چـې د شـدید مراقبت پـه خونـه کـې پـه مصنوعي تـنفس ژونـدی دی. چـې کلـه هـم دغـه مصـنوعي تـنفس (خـارجي فوجونـه) او پـه کـال کـې د زرو ملیونـو ډالـرو پیچکـارۍ څینـي لیـرې سـي نـاروغ سمدسـتي مـري. مـا خارجیـانو تـه ویلـي دي چـې دا شـارون بـه تـر کلـه پـه مصنوعی تـنفس سـاتئ؟ دا بیـا پرېښـو نـه دریـږي، خوشـې دئ او ځـان دواړه پـه تکلیـف کـوی. پـه کابـل کـې د ۲۰۰۸ ثـور د اتمـې دجشـن واقعـه ئـې ښـکاره مثـال دی چـې د مخـالفینو څـو فیرونـو د اردو جنـرالان وزغلـول او رئـیس جمهـور او وزیـران ئـې پرمیـدان دښـمن تـه پریښـوول. خـو ددې ټولـو مشـکلاتو سـره سـره مـوږ پـدې بـاور یـو چـې دکړکیچ د حـل لار اوس هـم سـته پـدې شـرط چـې نړیوالـه ټولنـه ئـې وغـواړي او پـر سـمه لار دیـو لـوی ګـام د اخیستلو اراده او جرئت وکړي.

د افسـوس خبـره ده چـې نـاټو او نړیـوالې ټـولنې پـه ټولـو ونکـړای سـوای پـه افغانسـتان کـې امنیـت راولـي بلکـه پخپلـه د امنیـت داخـلال سـبب سـویدي. دوی، اوس د تروریسـتانو پـه بهانـه د ولـس سـره جنګیـږي او چـې څـوک دولـس سـره جنګیـږي ماتـه یـې یقیني ده. د کابـل حکومـت لـه کابلـه بهـر پـر اطرافـو ډیـر لـږ کنتـرول لـري؛ لـوی ښـارونه اکثـره وحکومـت تـه د نیمـه وفـاداره زورواکـانو پـه لاس کـې دي. پداسـې حـال کـې چـې کلـي او درې دحکومـت لـه کنتـرول بهـر دي، د هیـواد جنـوبي، ختیـزې او لویـدیزې برخـې اکثـره بالفعـل د طالبـانو پـه لاس کـې دي چـې د نـاټو سـره پـه جنـګ دي او د هیـواد شـمال د زورواکـانو پـه پنجـو کـې دی. طالبـانو اوس شـمال تـه خپـل واک غځـولی دی او پرکابـل ئـې هـم فشـار ډیـر کړیـدی. نـاټو بایـد پـه شـمال کـې هـم د طالبـانو د مقـابلې لپـاره فـوج واسـتوي چـې

ددغه کار لپاره نور عسکر باید افغانستان ته راولي. کله چې د امریکایانو دلوجیستیکی موادو د انتقال کاروانونه د پېښور پرځای د روسیې له لاری دافغانستان شمال ته لار پیدا کړي، ددغه سیمو جنګسالاران او غله به د ولجې لپاره پردغو کاروانو حملې پیل کړي؛ کرارکرار به طالبانو ته په شمال کې د فعالیت موقع نوره هم مساعده سي.

امنیت دکابل په ښارکې چیرې چې نړیواله ټولنه او ناټو کافي حضور لري ورځ په ورځ خرابیږي؟ دعراق پشان اوس نه یوازې د سړک دغاړي بمان او اسانه اهداف ویشتل ډیرسویدي بلکه په رڼا ورځ بانکونه وهل کیږي، دارائي چوراو سوداګر تښتول کیږي. هیڅ یو لوړ رتبه مامور د کابل په ښار کې بیله مرمۍ ضد موټر چې ښیښې ئې هم باید توري او باډیګاردان ورپسې وي نسي ګرځیدای. کرزی سره لدې چې د خلکو منتخب مشر ځانته وائي پخپلو خلکو اعتماد نسي کولای او ځان په خاصو امریکائي باډیګارډانو ساتي. خو ددومره احتیاط سره بیاهم څو واره له مرګوني ګوزاره خلاص سویدی. دا ټول په هیواد کې د کمزوره امنیت مثالونه دي.

د کابل حکومت نه یوازې مسلحو مخالفینو فلج کړیدی بلکه ډیرهغو حکومتونو هم فلج کړیدی چې د کرزي د حکومت په داخل کې جوړ دي. د جمهور رئیس لومړی مرستیال او ځینې وزیران ښکاره د کرزي په مخالفه جبهه کې ولاړ دي. دوهم مرستیال ئې په دایکندي او بامیان کې خپله خاصه اجندا مخته بیائي. دبلخ والي عطاء محمد نور په بلخ کې، د فوج لوی درستیز رشید دوستم په شبرغان او فاریاب کې، په هرات کې ځانته اداره ده؛ د کرزي ورونه د خارجیانو په قول په کندهار او کابل کې ټول خپلې شخصي ادارې چلوي چې د مرکزي حکومت مشروعیت او مؤثریت ئې شدیداً متضرر کړیدی. د ناټو سرمنشی (جاپ دیهوپ شیفر) وائي

(واشنګتن پست، ۱۸جنوري ۲۰۰۹) "په افغانستان کې اصلي ستونزه طالبان ندي بلکه خراب حکومت دی. موږ کافي وینه او پیسه هلته مصرف کړه چې له فساده خلاص او باکفایته اداره منځته راسي خو چندان نتیجه يې ورنکړه."

افغانستان به ناټو او امریکایانو ته تر عراق ډېر خطرناک ثابت سي. په افغانستان کې د عراق پشان د شیعه و سنّي او نور قومي حاد اختلافات نسته چې هغه ته لمن ووهل سي. که څه هم په بون او ترهغه وروسته ډیر کوښښ وسو چې افغانستان پرقومي، سمتي، ژبني، نژادي او مذهبي بنیادونو لکه عراق وویشي خو مطلوبه نتیجه يې ورنکړه. لکه دروسانو په وختکې دلته هم دځو خرڅ سوو کسانو پوسیله ډیر تلاش وسو چې اقلیتونه دپښتنو پخلاف راوپاروي او ورسره ويې جنګوي خو دافغانستان شریفو او نجیبو قومونو داستعمار داتوطئه تراوسه کامیابۍ ته نده پرې ایښې او په هیڅ ځای کې دقومونو ترمنځ جګړه نسته. د وخت په تیرېدو سره به داشغال پرضد مقاومت پدې قادر سي چې ټول ولس د خارجیانو پخلاف متحد، راپورته او منسجم کړي. علاوتاً، په عراق کې هیڅوک د امریکایانو پخلاف مخامخ نه جنګیږي بلکه ډیر تلفات د سړک دغاړې بمان او انفجارات کوي. پداسې حال کې چې په افغانستان کې په سوو طالبان مخامخ د ناټو دعسکرو سره جنګیږي. په عراق کې هیڅ سیمه په زور جنګیالیو نده نیولې او خپل حکومت يې ندی پر کړي خو په افغانستان کې همدا اوس ډیرې سیمې دطالبانو په لاس کې دي او عملاً حکم پر چلوي. که جنګ اوږد سي مخالفین به نوره او ښه وسله پیدا کړي چې د ناټو لپاره به جدي خطر وي. اوباما دافغانستان لپاره دجنګ دپایته رسیدو نوې ستراتیجي نلري او د بوش پر لار ځي. خو ددې لپاره چې دخلکو (دخپل حزب په شمول) له انتقاده ځان خلاص کړي، داسې ښئي چې پر زړو لارو ندی روان. د امریکا ددفاع

وزارت چې د افغانستان د جنګ ستراتيجي يې د بوش په وختکې جوړه کړېده توقع لري چې د اوباما لخوا د اشخاصو په تغيير سره به د دوی دغه روانه ستراتيجي تطبيق سي نو ځکه د اوباما سره سر ښوروي. خو په حقيقت کې دوی ټول ځان د تباهۍ کندې ته بيايي. پدې ترتيب لکه افغانستان چې نورو اشغالګرانو ونه خوړلای سوای امريکا به يې هم ونه خوړلای سي. تاريخ ښوولې ده چې دا مهمه نده چې استعمارګر افغانستان ته څنګه ننوزي بلکه دا مهمه ده چې څنګه ځينې وزي.

خو په افغانستان او نړيواله ټولنه کې يو شمير پاليسي جوړونکي خوشبينه او پدې عقيده دي چې په افغانستان کې د تيرو ۸ کلو په موده کې ډير پرمختګ سوی او ژر به موجود مقاومت مات او دا هيواد به يو دموکراتيک اباد مملکت سي. مګر د نړيوالي ټولنې يو شمير ډيرمهم څيړونکي بيا پدغه استدلال قانع ندي او وائي چې د کابل حکومت او نړيواله ټولنه د هغو وعدو په سرته رسولو کې پاته راغليدي کوم چې د افغان ولس سره ئې کړيوې. دوی وايي چې د کابل حکومت او ناټو په افغانستان کې همدا اوس ناکامه ده؛ که نه، نو د ناکامۍ به څه معيار وي؟ کله چې د ناټو هيوادو ولسونه وينی چې د دوی زامن وژل کيږي او د تندي په خولو ګټلې پيسې يې په افغانستان کې خوشې ځي، دوی د خپلو حکومتونو څخه سؤال کوي چې د دوی د ناکامۍ کوم معيارونه دي چې په افغانستان کې اوس نسته؟ او که معيار نه وي بيا خو يې مشران سرګيچه دي او د وطن بيچاره زامن او پيسې د خپلو موهومو بلند پروازيو لپاره په هدر قرباني کوي. دوی وائي زموږ مشران هغه سوختي قماربازانو ته ورته دي چې د ګټلو په اميد خپل ځان له حلالو خلاصوی. د افغان عسکرو او پوليسو حال تر دغه هم بد تر دی.

دريمه ډله څېړونکي استدلال کوي چې بدون شک په افغانستان کې څه کار سويدی خو قانع کوونکی او مشوق ندی. دوی وائي چې که موجوده وضع دوام وکړي نو په افغانستان کې دنړيوالې ټولنې ماته يقيني ده. ژر بايد يو کار وسي چې دغه دماتې خواته روان جريان و مثبتې خواته واړوي. دا ډله څېړونکي مأيوس ندي او هيله لري چې نړيواله ټولنه د مخالفينو او هم دهيواد په داخل او خارج کې دهغو کسانو سره چې دکابل دحکومت سره نه جنګيږي خو په اوسنۍ وضع هم راضي ندي دمفاهمې ور پرانيزي. همداراز، باايمان او وطندوسته افغانان بايد دخپلو وطنوالو په وړاندې نور بيتفاوته پاته نسي او يوازې په شکايت دزړه سوده ونکړي بلکه عملاً دوطن دازادۍ او دخپلو خلکو دتباهۍ دمخنيوي په خاطر پر يوه پلتفورم راټول او وطنوالو او نړيوالوته دمشکل دحل بديل وړاندې او دټولو لپاره دهيلو يوه مرجع سي. افغانان تردرې لسيزو زيات کافي وځورول سول او دځينو داخلي او خارجي حلقو دمفاداتو لپاره ددې مظلوم ملت نور زورول دتحمل وړ ندي. ددې تراژيدۍ دوام که په هرسياسي، مذهبي، قومي يا نړيوال ملحوظ وي يو ډيرغيرانساني عمل او لويه نامردي ده. د سيمې او نړيوالو طاقتونو مشروع ګټې بايد دافغانانو دګټو سره هماهنګې سي. اوس هم موږ فرصت لرو چې يوه همږغې او منسجمه ستراتيژي چې په عمل کې ښه نتيجه ورکړي طرحه کړو چې دهغه په برکت افغانان وتوانيږي چې يو مستقر، فعال، دګاونډيانو دوست او دنړيوالې ټولنې قابل اعتماد انډيوال دولت جوړ کړي.

دافغانستان ددولت دمخالفينو سره دملل متحد يا ناټو مخامخ خبرې د عدم اعتماد او ځينو نورو ملحوظاتو په وجه ښائي مطلوبه نتيجه ورنکړي. خو هغه يوه او ازمويلي افغانان ښائي له بحران څخه د افغانستان دراوتلو لارې چارې پيدا کړي کوم چې دامريکا دنظامی کمپين او په کابل کی دهغو

دملګرو او دمسلحو مخالفينو دکړيو غړي نه دي بلکه تل ئې دوطن او اسلام دګټو دفاع کړې او دټولو اړخونو دسالمو عناصرو سره يې ښه روابط ساتلي دي. څرنګه چې د افغانستان موجوده بحران نړيوالو مداخلو خلق کړيدی نو دعملي قدم پحيث اول نړيواله ټولنه وظيفه لري چې پدې لارکې يو مثبت قدم واخلي. دوهم او حتی اول دافغانانو وظيفه ده چې دخپل نجات لپاره سره راټول او دخپلو وطنوالو او نړيوالې ټولنې سره دبحران دحل په لارکې مرسته وکړي. موږ ټول بايد په افغانانو کې يو داسې شخص يا ډله ولټوو چې پورتنې خصوصيات ولري، افغانان ئې په بد نوم ونه پيژني، دطالبانو، مجاهدينو او نورو وطندوستانو سره ئې اړيکې بدې نه وي، د سيمې هيوادونه ترې ونه ويريږي او نړيواله ټولنه ورسره کار وکړايسي او ورڅخه وغوښتل سي چې دموجوده بحران د حل په لارکې يو مثبت کردار اداء کړي.

څرنګه چې دافغانانو موجوده کړاؤنه تر ډيره حده دبهرنيو قوتونو دمداخلو نتيجه ده نو دا دنړيوالې ټولنې فرض دي چې ددغه کړاؤنو په ختمولوکې مرسته وکړي. نړيوالې مرستې بايد ديوې معينې مرسته کوونکې ادارې لخوا تنظيم سي او هرهيواد لکه اوس اجازه ونلري چې هرچيرې او هرڅومره چې ئې خوښه وي پيسې مصرف کړي. مرسته سوې پيسې بايد ددولت د پنځه کلن پلان په چوکات کې دافغانستان د بيارغونې لپاره ولګول سي. دا پلان بايد مارشال پلان ته ورته وي دکوم دعملي کيدو چې ښاغلو بوش او بلير وعدې کړيدي. د لومړي پنځه کلن پلان په تطبيق سره به افغان دولت تر ډيره حده دخپلو خلکو او نړيوالو هغه باور ترلاسه کړي چې داهيواد سمې خواته روان دی، امن او عدالت به تأمين سي، اقتصاد به وده وکړي او نړيوال رقابتي بازار ته به لار پرانيزي. دا وخت به افغانستان د نړيوالې ټولنې يو

مثبت غړی وي او د سیمې په استقرار او د مخدره موادو د تولید او قاچاق په مخنیوي کې به معتنابه کردار ادا کړای سي.

د افغانستان د بحران سیاسي حل

زما یقین دی لکه پخوا چې انګریزي استعمار او ورپسې روسي ښکیلاک کامیاب نسو، داسې به امریکا هم نه بریالی کیږي. همدا اوس د امریکا جمهور رئیس وایي چې موږ په افغانستان کې نسو کامیابیدای او د ناټو مشر وایي چې جنګ د حل لار نده. سؤال دا دی چې که جنګ د حل لار نده او امریکا به حتماً وځي نو بیا به څه کیږي او پرځای به یې څه ډول حکومت وي؟ موږ ډیر ځله جنګ په ډیرو قربانیو ګټلی دی خو دا ګټه مو بیا خپله نده سمباله کړې؛ او دغه سبب دی چې لږ وډیر هر څلو ښت کاله پر موږ بیا یو تباه کوونکی جنګ تحمیل سویدی. موږ اکثره پدې نه یو توانیدلی چې یو مخلص او ولس ته وفادار قیادت ولرو؛ خپلې ګټې تعریف کړو؛ د ګاونډیانو ګټې او په سیمه کې د لویو طاقتونو ګټې وپیژنو او بیا د ګاونډیانو او په سیمه کې د لویو قدرتونو مصالح د خپلو ګټو سره موازي او هم اهنګ کړو؛ یا لږترلږه یې د خپلو ګټو سره له تصادمه وساتو. زموږ د دغو کمزوریو نتیجه ده چې له یو مصیبته لا خلاص نه یو پر بل اوړو. راسئ د خدای (ج) لپاره پر ځان، خپل راتلونکي نسل او وطن زړه وسوځوو او سره کښینو چې څنګه کولای سو د دغسې غمجن تاریخ د تکرار مخ ونیسو؟ راسئ په سړه سینه سوچ وکړو چې مطمئن سیاسي حل او باثباته مستقل دولت به کوم وي؟

یو کال د مخه (مئ ۲۰۰۸) کله چې زه د امریکا په سفر وم او راته معلومه سوه چې هر څوک د امریکا جمهور رئیس سي هغه به افغانستان ته ډیر عسکر استوي، جنګ به پراخوي او تودوي (دا ځکه دا د امریکا د دولت پالیسي وه

نه د کوم حزب) نو مې سوچ وکړ چې څه باید وسي. دا جریان مې په تیر کتاب (دافغانستان د کړکیچ د حل لار) کې مفصل لیکلی دی. هغه وخت ما تصور کاوه چې غالباً به بارک اوباما بریالی کیږي دا ځکه چې د بوش او دده د حزب څخه امریکایان ډیر په تنګ سوی وه. ما ویل چې که اوباما بریالی سي معنی یې داده چې څلور کاله نور پر افغانانو تراوس شدید جنګ تحمیل دی. دا تصور مې هم کاوه چې اوباما به غالباً دوهمه دوره هم بریالی کیږي دا ځکه چې دامریکا سیاسي تاریخ او عنعنه داسې ده چې یو جمهور رئیس ډیر لږ پښو پاته نه وي بلکه دوره بیا انتخابیږي. بوش لاهم دوهمه دوره بریالی سو پداسې حال کې چې اوباما خو تر بوش ډیر تعلیمیافته او فعال سړی دی چې غالباً به دوهمه دوره هم جمهور رئیس سي. ددې خبرې دا معنی چې اته کاله نور به زموږ د خلکو قتل عام دوام لري. اته کاله وروسته چې کله دامریکا دجمهوري ریاست نوی کاندید شعار ورکړي چې که ماته رایه راکړئ زه به له افغانستانه فوج وباسم او پدغه شعار کامیاب سي. هغه هم سمدستي فوج نسي راایستلای بلکه کال دوه به اخلي. پدې حساب لس کاله نور پراخ او شدید جنګ زموږ پر مظلوم ولس تپلی دی او دټولي پرمختللي نړۍ وسلې به زموږ د منافقو او نامردو ګاونډیانو په همکارۍ پر موږ استعمالیږي. ما داهم معلومه کړه چې امریکا به کوښښ کوي چې پرطالبانو قاطع عسکري ضربات او ښه یې زمول کړي اوبیا یې پخپلو شرایطو مذاکراتو ته وروغواړي. په شروطو کې به یو داوي چې موږ د معتدل طالب سره خبرې کوو او دافراطي طالبانو او تروریستانو سره نه؛ موږ د هغه چا سره خبرې کوو چې جنګ ردوي، په افغانستان کې زموږ روان ددموکراسۍ جریان مني او دالقاعده سره خپل تړاو شکوي. پدې ډول امریکا غواړي دخپلو مسلحو مخالفینو په منځکې تفرقه واچوي او دپخواني استعماري فارمول په اساس یې اول بیل کړي او بیا یې ایل کړي. ماته امریکایانو دا خبره هم کړیده چې دوی د طالبانو

www.hewad.com

سره مشکل نلري، ددوی مشکل د القاعده سره دی؛ که طالبان دالقاعده څخه جلا سي نو امریکایان حاضر دي خبرې ورسره وکړي. ماورته وویل یو وخت تاسې کوښښ کاوه چې دا دواړه سره یوځای وي او اوس یې سره جلا کوئ. ددنیا کارونه داسې ندي چې هروخت دچا زړه وغواړي هغه به کولای سي. اوس په افغانستان کې نړیوال جنګ دی. تاسې سره اته دیرش هیوادونه نظامي مرسته کوي او یو شمیر نور مو ملاتړي دي. داسې طالبان هم طبعا نړیوال مرستندویان لري. تاسې چې ددنیا یو لوی قوت یاست بیاهم پدې جنګ کې لتویا ، لتوانیا او جورجیا غوندې کمزوره هیوادونوته ځان اړ بولئ نو طالبان چې کمزوري دي ولې به دنورو مرسته ردوی. ترڅو اوسنی جنګي حالت په افغانستان کې نه وی ختم سوی داسې غوښتنې عملي ندي بلکه ښائي طالبان یې پخپل خلاف دیو دسیسې پحیث تلقي کړي. راسئ ! اول اوسنی جنګي حالت په افغانستان کې پایته ورسوو؛ دا نور مشکلات پخپله کرار کرار حلیږي.

داخبره هم ما تکراراً له بهرنیانو اوریدلې ده چې دافغانستان په استقرار او بیا ودانولوکې باید ګاونډیانو ته لوی کردار ورکول سي چې دا دملګرو ملتو دمؤسسې پخوانی موقف هم دی. پداسې حال کې چې افغانان همدغه نړیوال ظلم تباه کړیدي چې سرنوشت یې ګاونډیانو او لویو طاقتوته حواله سویدی او خپله افغانان چا ندي پرې ایښي چې خپل سرنوشت پخپله وټاکي. دغه نړیوال ظلم دی چې تل ګاونډیان اول دمرستې په نوم راځي بیا دافغانستان په خاوره کې تردغه نامه لاندې مضر رقابتونه کوي، ورپسې یې دغه رقابتونه په سیمه ایزې دښمنۍ اوړي او په بالوکاله جنګ بدلیږي. دوی دافغانانو سره دمرستې ترنوم لاندې په افغانانو کې پخپلو ملګرو خپله نامرده اجنډا مخته بیائي او دخپلو افغانانو ورونو سره ئې جنګوي.

ددې پرځای چې افغانستان تل دخپل جغرافیائي موقعیت قرباني وي، که فرصت ورکړه سي یقیناً به دا هیواد سیمې ته دثبات یو مهم عنصر وګرځي. داځکه افغانستان نه یوازې د اوبو ښې زیرمې او ډیر ګټور معدنونه لري چې دسیمې دهیوادو په هوساینې او پرمختګ کې ورځخه کار اخیستل کیدای سي بلکه دا هیواد د مرکزي اسیا، جنوبي اسیا، چین، او خلیج ترمنځ د راکړې ورکړې مهم پل کیدای سي. یو ارام افغانستان دسیمې دثبات لپاره ډیر ګټور دی. تراوسه هروخت چې په افغانستان کې نا ارامي پیدا سوې یا چا پیدا کړېده نو ګاونډیانو او حتی نړیوالو ددغه اور ځخه د ځان ساتلو لپاره په پلمه افغانستان ته ور دانګلیدي. خو ځرنګه چې دوی پخپل منځکې جوړ ندي نو کله چې هغه اور څه قابو سویدی دوی هلته بیا دخپلمنځي رقابتونو اور بل کړیدی او پدې ډول یې افغانان په یو بل مدهش اور اړولي دي چې دهغه اور تاو هم همدغو اوربلوونکو ته رسیدلیدی. او بیا همدوی حیران وي چې خپل بل کړی اور څنګه مړ کړي. دا ورانونکی بحران هرځو لسیزي وروسته بیا بیا راپیدا او تکراریږي، افغانان پکې سوځي او سیمه ناقراره کوي. زه توقع نلرم چې پرافغانانو دې د چا زړه وسوځي او پردې مظلوم او زوریدلي ولس دې څه رحم وسي. داځکه تراوسه داډول انساني ضمیر په چا کې پیدا نسو. خو وایم چې افغانستان د سیمې یوه مهمه برخه او د نړیوال کلي یو مهم کور دی چې نا ارامي یې هروخت ټول نا ارامه کړیدي. راسئ ټول لږ په سړه سینه غور وکړو چې زموږ ټولو خیر په څه کې دی او څنګه دبحرانونو دا شیطاني دائره ماتولای سو او ددې په عوض کې چې ناقرار افغانستان دسیمې او نړیوالو د ناقرارۍ سبب سي او یا ګاونډیان او نړیوال په افغانستان کې د عدم استقرار سبب سي، افغانستان د سیمې په ثبات او سوکالۍ کې مهم رول ولوبوي. هغه هیواد چې د سیمې او نړۍ د ناارامۍ او عدم استقرار سبب کیدای سي دثبات او پرمختګ سبب کیدای

ئې هم سي. افغانستان، ددیورند دخط هاخوا په قبائلي سیمو، دهندوستان په کشمیر او دمرکزي اسیا او ایران په ثبات کې مهم رول اداکولای سي.

دغرب او زموږ دګاونډیانو دعزائمو په نظرکې نیولو سره ما کال دمخه دا سوچ وکړ چې دجنګ په اوسني معادله او معضله کې افغانان چیرې دي؟ ایا موږ دکور مالکان هم یو ځوک یو؟ ایا موږ هم په دغه معادله کې ځای لرو او په تعدیل او حل کې یې کوم کردار اداء کولای سو؟ هغه افغانان چې ځانو ته روشنفکر او سیاستپوه وائي چیرې دي چې وائي بیله موږ دافغانستان مشکل نه حلیږي؛ زموږ څخه چا پوښتنه نده کړې که نه اوس به پر هیواد دا مصیبت نه وای. هغه کسان چې ځانو ته مغز متفکر او دټولنی پیروی (کریم) وائي چیرې دي؟ فیصله مې وکړه چې ارام به نه کښینم، په دنیا به ګرځم او دهرهغه چا کور ته به ننواتې ورځم چې دوطن دخیردفکر توقع ځیني کیږي. هغه ته به خپل دامریکا سفر، له سفره زما برداشت او دافغانستان حالات تشریح کوم او بیا به ورڅخه د وطن دنجات په منظور دبحران دسیاسي حل نسخه غواړم.

په واشنګتن کې مې خلک ولیدل، بیا مې لاس انجلس، سانفرانسسکو، شیکاګو، میشیګن، فلاډلفیا، نیویارک او ویرجینیا کې افغانان ولیدل او په کچکول کې مې څه راټول کړل. بیا مې هم هرچاته خپل ادرس، تلفون او ایمیل ورکړ چې په مورد کې راسره په تماس کې سي او خپل نظریات راواستوي. کورکې مې کچکول خالي کړ او داواري داروپا په سفر ووتم. په ناروې، سویدن، ډنمارک، جرمني، هالیند، بلجیم، فرانسه او انګلیستان کې مې ډیر کسان ولیدل. دخپلې ورکې دموندلو په تلاښ کې چې چیرې چا یو پوه او دوطن په درد دردمن افغان یا ډله راښوولیده ورغلی یم. داروپا دسفر کچکول مې هم کور کې خالي کړ او بیا دافغانستان او پاکستان په سفر

ووتم. لومړی پیښور ته ولاړم. هلته مې افغان مهاجرین او دجهادي تنظیمونو مهم کسان چې کابل ته نه وه تللي ولیدل؛ کافي خبرې مې ورسره وکړې.

دتورخم له لارې افغانستان ته واوښتم. دجلال اباد پر لار یو شمیر علماء کرام دقاری اسرار الله همیم په مشرۍ راته ولاړ وه او زه یې په بهسودو کې دهمیم صاحب مدرسې ته بوتلم. هلته مې واړول. که څه هم دننګرهار والي (ګل اغا شیرزی) مېلمه کړم او ډیر اخلاص او اصرار یې وکړ چې په دولتي میلمستون کې واوسم خو ما قبوله نکړه او په مدرسه کې پاته سوم. ګل اغا شېرزي زما تحریک یو عاجل ضرورت وګاڼه او دهرراز مرستې وعده یې وکړه. په جلال اباد کې مې دپوهنتون د استادانو، لیکوالانو، علماؤ، پوهانو او قومي مشرانو سره وکتل. هغوی ته مې وویل چې په ورکه پسې ګرځم او ستاسو ټولو څخه مرسته غواړم. مرسته زما سره وکړئ، مرسته دځانو سره وکړئ او مرسته دخپلو مظلومو خلکو او وطن سره وکړئ. ما ویل چې دافغانستان دبحران دسیاسي حل لپاره اول فکر او فارمول جوړول په کار دي؛ عملي کول او ملګري پیدا کول وروسته خبره ده. اول فارمول باید جوړ سي چې څه باید وسي؛ داشخاصو خبره وروسته ده. موږ اول نظام باید جوړ کړو او بیا دهغه لپاره سړي وګورو. نباید دسړو لپاره چوکۍ وتراشل سي. وروسته حاجی عبد القیوم مومند (مشهور په منګل حاجی) په ګرداب کې میلمستیا کړېوه چې په هغه کې دمومندو دقام یو شمیر مشرانو ګډون کړی وو. دهغو سره مې په پښتني جرګه کې دخپلې ورکې موضوع مطرح کړه. خبرې ګټورې وې. وروسته دهمدې قومي مشرانو په بدرګه کابل ته ولاړم او هلته په نوې کارته کې دهغوی په ځای کې دیره سوم. کابل کې مې جمهور رئیس (حامد کرزی)، یو شمیر وزیران، والیان، د شوری وکیلان، دپوهنتون استادان، لیکوالان، پوهان، قومي مخور، دجهاد رهبران، دحزب اسلامي

او طالبانو پخواني مشران وليدل او مفصل مجلسونه مې ورسره وکړه. وروسته کندهار ته ولاړم او هلته مې ځيني مهم کسان وليدل. بيا کوئټې ته ولاړم او افغان مهاجرين مې وليدل. ټولو ته مې همدا سؤال مطرح کړ چې د افغانستان دبحران حل په څه کې دی؟ هرچا ويل جنګ يې دحل لار نده. امريکايان په جنګ ميدان نسي وړای. ددوی ډيريو ويل چې مخالفين هم مزاحمت کولای سي خو دګاونډيانو او نړيوالو څخه ارام حکومت نسي کولای. ما په هرځای کې هريوه ته همدا خبره کړيده چې که جنګ بحران نسي حلولای نو دمسئلې سياسي حل به کوم وي؟هغه به کوم حل وي چې پر لاندې بينادونو ولاړ او دغه يې اساسي نکات وي:

١. افغانستان اوس اشغال دی او دا اشغال څرنګه ژرترژره رفع کيدای سي؟

٢. په افغانستان کې څه ډول يو حکومت بايد راسي چې اکثريت يې خپل وګڼي او ملاتړ يې وکړي خو کوم کسان او لړکي چې يې خپل نه ګڼي دومره ځان محروم احساس نکړي چې ټوپک پسې راواخلي. په امريکا ، انګليستان، فرانسه او نورو پرمختللو هيوادو کې هغه ډله چې په انتخاباتو کې بريالۍ کيږي حکومت جوړوي او مخالفينو ته په حکومت کې ځای نه ورکوي خو هغوی توپک نه پسې وراخلي بلکه موقع ورکوي چې کار وکړي. دافغانستان موجوده نظام ځکه ناکام دی چې ددولت منصبونه داهليت، لياقت، مؤثريت، احتساب او شفافيت پربنياد ندي توزيع سوي بلکه داستعماري ګټو په حکم پر قوم، ژبه، نژاد او دتوپک پرشمير او پردوته دخدمت په اندازه ويشل سويدي. سربيره پردې، دتيرو ديرشو کلو په

مـوده کـې دزمامـدارانو قـوت دخلکـو پـه تـوهين، ازارولـو، شړلو، وژلـو او بمبـارولوکې اسـتعمال سـويدی چـې بـده نتيجـه ئـې ټول وينـو. ديـوه داسې نظـام راتلوتـه بايـد کـار وسـي چـې دا سلافو دغـه پاليسـي بدلـه کـړي؛ کـار واهـل تـه وسپاري او ځـان ولـس تـه ورسـوي؛ راتلـونکی افغـان دولـت بايـد ولـس تـه دهغـوی دمسـتقبل يـو روښـانه تصـور او هغـه تـه درسيدو واضـح کـړنلاره ورکـړي او دځـان سـره يـې پـه خوشـحالۍ او اميـد ديـو هوسـا او پرمختللي افغانستان لپاره ملګري کړي.

۳. مـوږ پـه داسې يـو سيمه کې پراتـه يـو چې ګاونـډيان مـو حريص، منـافق، د اسـلام ترنامـه لانـدې نامسلمان او نـامرد دي. خـو دبـد ګاونـډي سـره بـه هـم څـوک دګـذارې لار مـومي. دډيپلوماسـۍ اهميـت پـه همدغـه کـې او مهـارت يـې همدلتـه دی. څنګـه کيـدای سـي چـې زمـوږ پـه هيـواد کـې دګاونـډيانو مضـر رقابـت او بالوکالـه جنـګ پـه همکـارۍ بـدل سي؟ او يـا لږترلـږه پـه ټکـر کې نـه وي. کـه د کـوم ګاونـډي سـره دوسـتانه اړيکـې نسـو ټينګـولای نـو کـم تـر کمـه عـادي روابط خـو ورسره ولـرو؟ لـه شره يـې څنګـه ځـان ساتلای سو؟

۴. مـوږ پداسې حـال کـې چـې دچـا غلامـي نـه منو، دنړيـوال کلـي يـوه برخـه او دمسـؤليت پـه احسـاس سـره دنړيـوالې ټـولنې يـو بـاوري انـډيوال يـو. افغانسـتان ددوسـتانه اړيکـو پـه درلودلـو سـره د نړيـوالې ټـولنې يـو فعـال غـړی او بـزنس پارټـنر دی. هغـه بـه څنګـه دولـت وي چـې وخپـل ولـس تـه مخلـص او دهيـواد لـوړې ګټـې تعريـف کـړي؟ او څنګـه کـولای سـي چـې پـه سيمه کـې د ګاونـډيو

او دنړۍ د لویو طاقتونو مشروع ګټې تشخیص او د افغانستان دګټو سره یې همږغې کړي؟ موږ څنګه ګاونډیان او نړیوال مطمئنولای سو چې دچا امن او ترقی ته تهدید نه یو خو په موږ کې دنورو مداخله هم قطعاً نسو زغملای او عواقب به یې دوی ته وخیم وي.

افغانستان ډیر مهم ستراتیژک موقعیت لري چې د مرکزي اسیا، جنوبي اسیا، چین، ایران او خلیج په منځکې پروت دی. افغانستان که مستقر وي د سیمې په ثبات او ازدهار کې لوی مثبت رول لوبولای سي. او دا هیواد هغه وخت مستقر کیدای سي چې بیطرف وي. افغانستان هغه وخت افغانانو او نوروته د سر درد سویدی چې بیطرفي یې خرابه سویده. په ۱۹مه پیړۍ کې برتانویانو، په شلمه پیړۍ کې روسانو، ورسته دافغانستان ګاونډیانو او د ۲۱ مې پیړۍ په سرکې د امریکا مداخلو افغانستان او سیمه دبحران سره مخ کړه. حتی غیردولتي او انفرادي مداخلاتو او ملیشوته پناه ورکولو هم افغانستان او سیمه بحراني کړه. دافغانستان بقاء په بیطرفۍ کښې ده چې دګاونډیانو سره ښه روابط ولري او د نړیوالې ټولنې اندیوال وي.

افغانستان او پاکستان ته د سفر په جریان کې مې ددولت دمسلحو مخالفینو مهم مشران چې پټ وه هم ولیدل. هغوی ته مې وویل چې جنګ وسیله ده او هدف ندی. جنګونه بالاخره په مذاکراتو او سیاسي حل ختمیږي. دیوې داسې مخلصې سیاسي هستې اهم ضرورت دی چې دغه لوري ته کار وکړي. هغوی ته مې واضح وویل چې زموږ د سیاسي حل تلاښ باید په هیڅ وجه د روان

نظامي مقاومت د کمزورولو په منظور نه وي بلکه دیوه داسې سیاسي جبهې جوړول وي چې د اشغال ورځې ورلنډې کړي؛ هیواد او اشغالګر تول له موجوده مصیبته خلاص کړي. دلته باید هغه کسان او عناصر دوطن دنجات لپاره منسجم سي کوم چې اوس لکه څنګه چې لازمه ده فعال ندي. هرچاته باید روښانه وي چې زموږ تحریک دمسلح مقاومت برخه نده خو په مقابل کې یې هم نه یو ولاړ. غازیانو ته مې داهم وریاده کړه چې دجهاد په دوران کې موږ ترتاسې ډیر ولسي ملاتړ درلود، ګاونډي هیوادونه زموږ ملګري وه کوم چې اوس ستاسې پخلاف دامریکا ملګري دي، اسلامي دنیا زموږ سره وه او په هرجومات کې پنځه وخته دعاء راته کیده (تاسې ته اوس په کعبه مبارکه کې هم دعاء نه کیږي)؛ غربي نړۍ هم زموږ ترشا ولاړه وه کوم چې اوس ټول تاسې سره په جنګ دي. ددې ټولو امتیازاتو سره چې دروس پخلاف زموږ جهاد درلودل بیا هم چې کله وخت راورسید زموږ دوستان او دښمنان سره کښېنستل او دجهاد دبري مخ یې ونیو. کیدای سې یوه مرحله راسي چې ستاسې اوسني ملاتړي او دښمنان دواړه ستاسې په غیاب کې سره کښېني او تاسې ته ووایي چې وظیفه مو خلاصه سوه؛ تاسې لرګی واست او زموږ دیګ دربانديې پوخ سو. زما یقین دی ستاسې څخه به ددې ډیرو قربانیو مننه هم ستاسې اوسني دوستان ونکړي او ممکن په ګډه داسې ناروا ټاپه دربانديې ولګوي چې کلونه یې بیا په پاکیدو حیران یاست. ددغسې یو حالت په فکر کې باید یاست او دیو معقول سیاسي حل طرحه باید تل درسره وی.

دسفر په اخیره کې په اسلام اباد کې وم او له هغه ځایه دکراچی پرلار لندن ته تلم. اسلام اباد کې دپاکستاني مقاماتو سره خبرو کولو ته تیار نه وم داځکه زما ورکه لانه وه پیدا او ما هغوته دویلو منسجم څه نه درلوده. یوازې د

پالیسی مطالعاتو انستیتوت ته زما دافغان کوربه په اصرار ورغلم. هغو ته مې وویل چې پاکستان یوه ډیره خطرناکه بازي روانه کړیده؛ نه معلومیږي چې څومره به دوام وکړي او نتیجه به یې څه وي. تاسې له یوې خوا دامریکا ملګري یاست خو له بلې خوا دامریکا دمسلحو مخالفینو سره هم مرسته کوئ. دمخالفینو یو شمیر مشران په پاکستان کې ګرځي خو دګوانتانامو، بګرام او کندهار زندانونه هم تاسې په دوی ډک کړیدي او له قفسه یې دتقاضا په وختکې خریدار ته په لاس ورکوئ. دابه ترکله ادامه پیدا کوي؟ ستاسې دهمدغه دوه مخې پالیسۍ په وجه امریکا درڅخه راضي نده او وائي کافي همکاري نه کوئ، دکابل دولت خو په جار سردرڅخه ټکوي، طالبان هم ناراضه دي او دافغانستان ملت هم شاکي دی. دابه ترکله؟ دجهاد په وختکې هم تاسې ترنورو هیوادو ډیره قرباني ورکړه؛ په سختو شرائطو کې مو دجهاد ملاتړ وکړ او ملیونو افغان مهاجرینو ته مو په نره پناه ورکړه. خو دجهاد په نتیجه کې نه تاسې او نه افغان مجاهدینو ستاسې دناسمې پالیسۍ په سبب دخپلو قربانیو ثمره ولیده. داولې؟ په سیمه کې داسې هیوادونه سته چې ستاسې په نسبت یې نه دجهاد ملاتړ کاوه او نه اوس ستاسې پشان دامریکا ملګري دي خو ترتاسې اوس هم امریکاته محترم او ستاسې په نسبت په سیمه کې په ګټه او په قضایاؤ کې ترتاسې په مراتبو ډیر مطرح دي. داولې؟ تاسې باید پردغه موضوع جدي غور وکړئ. لکه افغانان چې تاسې ته اړ دي داسې تاسې هم دوی ته اړ یاست. راسئ په افغانستان کې دګاونډیانو مضر رقابت او بالوکاله جنګ په تعمیري سلوک بدل کړو چې دټولو په ګټه دی. که افغانستان دسیمې دنا ارامۍ سبب کیدای سي د ثبات وسیله ئې هم کیدای سي. خصوصاً دپاکستان دثبات لپاره افغانستان ډیر مهم کردار اداء کولای سي. راسئ ! دتخریب پرځای دمسئلې پر تعمیري اړخونو فکر وکړو. افغانانو ته موقع ورکړئ چې په سیمه کې خپل موقعیت

www.hewad.com

اشغال او د سیمې په ثبات او پرمختګ کې تعمیري کردار اداء کړي.
دانستیتوت کسانو ډیر غوښتل چې زه د پاکستاني مقاماتو سره وګورم خو
زه تیار نه وم او کور ته راغلم.

دافغانستان او پاکستان د سفرکچکول مې هم کورته راوړ او د هغه نورو
کچکولونو سره مې یوځای کړ. پدې ډول مې دڅلورو نکاتو پر بناء و
افغانستان ته د یو جامع سیاسي حل د پیدا کیدو په لټه تر دیرش زره
کیلومتره ډیر سفروکړ، دډیرو افغانانو دروازو ته ودریدم او ټولو ته مې
کچکول ونیو چې(ددلبرو صدقې لره ئې غواړم – هسې نه چې په دنیا پسې
دلګیر یم). ګل بې خاره نه وي. د سفر په جریان کې مې دیوشمیر کسانو څخه
ناخوالې هم اوریدلې دي خو زه دخپلې ورکې ملنګ وم او ملنګ که پخپل
کور کې هرڅوک وی، چې کچکول یې په څنګ کړ بیا غرور نلري دهرچا
دروازې ته په طمع دریږي. څوک یې په کچکول کې څه وراچوي، څوک جواب
ورکوي، څوک طعنه او لغاز ورته وائي او ځینی وخت یې حتی ماشومان او
لاوباله کسان ازاروي هم. زما (دقوم دملنګ) همدا حال وو. دډیرو هغو
کسانو څخه ناهیله ولاړم چې هیله تري کیده مګر هغو بیا څه راکړل چې چا په
شمیر کې نه راوستل.

ټوله شپه څراغ په لاس کې ګرځیدمه کور په کور
چې پیدا کړمه دې ښار کې کوم یو کور دی کوم یو ګور

چې معلوم کړم چا بل کړي دې تورتم کې څراغونه
څوک دمرګ په خوب ویده دي شاته کړي یې غمونه

هدیره راته ښکاره سوه ټوله ښار له بده بخته
هغه کور چې چا باله به هغه ګور وو لادوخته

چې بیـــدار وو هغه غــل وو، یا نشـــه تللی له ځانه
له کــــــورو همدوی راوتي، نا ارامـــه، پریشانه

یـــو ناڅـــا په مـــــې نظـــر سو پر کړکۍ دیوه کور

....

پـه کچکولونو کې راټول سوي معلومات مې تنظیم کړل او د یو وړاندیز خاکه مې ورڅخه ترتیب کړه. دا پـه حقیقت کې زموږ دخلکو داکثریت نظـر دی. طرحه دهیچا موقف سل پـه سلو کې نـه تمثیلوي خو دهرچا څـه پکښې سته او پـه لږ ګذشت اویا فشار دتوافق سبب کیدای سي؛ کار ورتـه پـه کار دی خو جدي کار.

دسفرونو پـه نتیجه کې مې دورکې دپیدا کیدو ترڅنګ ځینې نوري ګټې هم وکړې او هغـه دا اول مې خلک او ملګري وپیژندل او بل مې دخپل ولس پر شرافت، عالیجنابی او درونـد توب نـورهم یقین پـوخ سـو. بیشکه، دا عظیم قوم دهـر چوپـړ مستحق دی. کـه څوک یو قدم ددوی پر لـور صادقانه واخلي دوی څـو قدمـه ورتـه لبیک وائي. دوی همدا اسې د انځـر ګلانو تـه سترګی پـه لاره دي. پـه سفر کې مې دتعلیمیافتـه طبقې څخـه ګیلـه وسوه چې لـه ولسه ډیرغـواړي او لږ ورکـوي. چې څـومره بـه ډیـر تعلیمیافتـه وو هغـومره بـه یې تقاضا ډیره او دخدمت عرضه به یې کمه وه.

پـه پای کې دادی ستاسو محترمو مخ تـه دخپلو سفرونو او هلوځلو نڅـوړ (د افغانستان دبحران د سیاسي حل د وړاندیز خاکـه) ایږدم. پـه غور یې ولولئ او دلاندې نکاتو په مورد کې لطفاً خپل نظر راکړئ؛ دځواب مو منتظر یم.

- دغه وړاندیز (فارمول) اصلاح کړئ څو نهائي شکل واخلي.

- دغــه وړانــدیز څنګــه عملــي کیــدای ســي؟ عملــي لار بــه یــې کومــه وي؟. (ترهرڅـه اول فکـر جـوړول پکـار دي. چـې فکـر جـوړ سـو بیـا پـه عمـل کـې دهغــه د پیــاده کولــو ضــرورت دی. پــه رود چــې څــوک ګــډ یږي ګــودر بــه ګـوري. اوس چـې فکـر جـوړ او فـارمول پیـدا سـو ؛ سـوچ پـه کـار دی چـې څنګه عملي سي).
- ستاسـو پـه فکـر پردغـه لار څـوک تـلای سـي؟ نومـان یـې کـوم دي؟.(کلـه چـې فکـر جوړ او دریـاب تـه د ورګډیـدو ګـودر معلـوم سـو نـو بیـا همفکـره ملګـري پیـدا کـول پـه کـار دي چـې د نجـات سـاحل تـه دا کښـتۍ پـه ګـډه پوري باسي؛ دا دیوه سړی کار ندی بلکه ډله ایز تکل غواړي).

درناوي

دکتور فاروق أعظم

www.hewad.com

بسم الله الرحمن الرحيم

د افغانستان د بحران سياسي حل

۱۰ فبروري ۲۰۰۹

د افغانستان د اساسي قانون د ۲۴ مادې د حکم په اساس دې د راتلونکو انتخاباتو پر ځای لويه جرګه په لاندې ډول راوبلل سي:

الف. د افغانانو د خپلمنځي خبرو پيل:

۱. د باور فضاء رامنځته کول: د دايمي سولې په منظور د خبرو تر پيل د مخه د متخاصمو ډلو ترمنځ د باور د فضاء رامنځته کيده ضرور دي؛ په نشراتو کې دې يو د بل خلاف مضر تبليغات بند ول او په عوض کې د پخلايني خبرې کول.

۲. د متخاصمو ډلو ترمنځ دې د تفاهم په منظور بيطرفه او د خير خلک وګرځي.

www.hewad.com

۳. دحسن نیت د ښوولو لپاره د یو شمیر بندیانو خوشي کول.

۴. یوپربل دتورونو اخیستل او پر سرونو د جایزو لغو کول.

۵. د اوربند اعلان. د اوربند ثارنه یو ګډ کمیسون کوي او دواړه خواوې کمیسون ته د دندې د اجراء لپاره سړي او لازم امکانات برابروي.

ب. لویه جرګه:

- د افغانانو، ګاونډیانو او نړیوالو سره تر تفاهم وروروسته، اسلامي کنفرانس دیوې بین الافغاني جرګګۍ له جوړیدو سره مرسته کوي چې د لویې جرګې دجوړیدو او رابللو لپاره کړنلاره جوړه کړي.
- لویه جرګه دافغاني ټولو متخاصمو، مطرح، معتنابه ډلو او پوهو شخصیتونو له منځ څخه داسلامي کنفرانس په مرسته رابلل کیږي. د لوئې جرګې په درشل کې ټول سیاسي بندیان خوشې کیږي. اوربند دوام لري او وسله والو مخالفینو ته په سیاسي پروسه کې دځای ورکولو له لارې جګړه عملاً ختمیږي.
- د سولې ابتکار ته د لارې د هوارېدو په منظور لویه جرګه په اوسني اساسي قانون کې لازم تعدیلات راولي او د افغانانو ترمنځ د یو آزاد، آرام او پرمختلونکي افغانستان لپاره په یوه روښانه فضاء کې مستقیمې او غیر مشروطې خبرې پیلوي.

www.hewadcom

- لویه جرګه د خپلمنځي تفاهم په نتیجه کې د هیواد لپاره قیادت تثبیتوي او یو بیطرف شخص د حکومت په جوړولو چې ټولو جنګي خواوو ته قابل قبول وي مکلفوي. د دولت موجوده رئیس خپله چوکۍ او صلاحیتونه د لوئي جرګې په مخکې و دغه منتخب شخص ته سپاري او هغه پخپل وار و اسلام، هیواد او اساسي قانون ته د تعهد او وفادارۍ لوړه کوي.

- د لوئي جرګې د غړو لخوا د دولت و نوي مشر ته په اسلامي طریقه تر بیعت ورسته لویه جرګه رخصتیږي او پرخپل ځای د هر ولایت څخه دري تنه نمایندګان پریږدي (دیني عالم، قومي مشر او د عصري علومو تعلیم یافته) چې د ولسي جرګې وظیفه اجراء کړي. د دولت نوی رئیس خپله کابینه دغه ممثلی ولسي جرګې ته د اعتماد د رائې د اخیستو لپاره معرفي کوي.

ج. حکومت:

- انتقالي حکومت ملي وحدت ته متعهد او د ناپیلو او مسلکی کارپوهانو څخه جوړ دی.

- انتقالي دوره دري کاله ده.

- انتقالي حکومت ائتلافي ندی؛ مشر او د حکومت غړي یې د کوم هیواد یا افغاني ډلې نمایندګي نکوي خو د چاسره دښمني هم نلري.

www.hewad.com

ددولت واک دچا یا ډلې یا کوم هیواد پرضد نه استعمالیږي بلکه دافغانستان دعلیا ګټو په خدمت کې دي.

- دافغانستان دولت تعهد کوي چې د نورو هیوادو په داخلي چارو کې مداخله نکوي او اجازه نه ورکوي چې خاوره یې د نورو پرضد استعمال سي. او کوښښ کوي د سیمې او نړۍ په ثبات او پرمختګ کې لازم مثبت رول ولوبوي.
- د افغانستان ګاونډیان ددغه هیواد په داخلي چارو کې د عدم مداخلت تعهد کوي او د م. م. م. د امنیت شورى ددوى دغه تعهد تضمینوي او پرهغه هیواد تعذیرات لګوي چې په راتلونکې کې د افغانستان په چارو کې مداخله کوي.
- افغانستان دیو ازاد هیواد په توګه دنړیوالې ټولنې یو فعال غړی دی. د ملګرو ملتو مؤسسه انتقالي دولت په رسمیت پیژني او د هغه ملاتړ کوي.
- انتقالي حکومت د هیواد د استقرار او پرمختګ لپاره پنځه کلن انکشافي پلان جوړوي او نړیواله ټولنه تعهد کوي چې افغانستان ته خپلې اقتصادي مرستې جاري ساتي.
- خارجي پوځونه د یو کال په موده کې له افغانستانه وځي. ناټو د افغانستان فوج ته هغه مځکني او هوائي حربي وسایل پریږدي چې دداخلي امن لپاره ضرور دي. دناټو دفوجونوځای اسلامي فوج نیسي چې په هغه کې ګاوندیان او هغه هیوادونه شامل ندي چې اوس په افغانستان کې فوج لري.

- په ایران او پاکستان کې ټول مهاجرین د دوو کالو په موده کې د م. م. د مؤسسې په مرسته افغانستان ته ستنیږي او داخلي بیځایه سوې کورنۍ ځای پرځای کیږي.

- انتقالي دولت ټوله غیرمجازه وسله له افغانانو ټولوي او بهرني مسلح افراد او ګروپونه له افغانستانه رخصتوي. که څوک پاتیږي د دولت او نړیوالو مقرراتو مطابق د مهاجر په ډول معامله ورسره کیږي.

- افغانستان یو اسلامي هیواد او د اسلامي امت یوه برخه ده. د اسلامي کنفرانس په مرسته د اسلامي نړۍ د معتبرو علماؤ یوه ډله د افغاني علماؤ سره انتقالي حکومت ته په ځینو مهمو اسلامي مسائلو کې مشوره ورکوي لکه د ښځو تعلیم، کار او حجاب ئې، د عصري علومو زده کړه، د عصري الاتو لکه د رادیو، تلویزیون، ... استعمال او داسې نور مسائل. چا ته باید اجازه ورنکول سي چې د پیشرفت په نوم د اسلام حنیف دین تخریب کړي او یائې د ټولنې د پرمختګ په لار کې خنډ کړي.

- انتقالي حکومت د خپلې دورې په دریم کال کې چې خارجي قواوې وتلې، وسلې ټولې سوې او اکثره مهاجر او بیځایه سوې کورنۍ پرځای سوې وي اساسي قانون تدوین او د لوئې جرګې په تصویب یې رسوي.

- انتقالي حکومت په اخیرو شپږو میاشتو کې د اساسي قانون مطابق د اسلامي کنفرانس او ملګرو ملتو په مرسته د دولت د مشر او شورى

www.hewad.com

لپاره انتخابات کوي او د خپلې دورې په پای کې واک ونوي منتخب مشر ته سپاري.

- د انتقالي دورې رئیس او وزیران په راتلونکې لومړنۍ دوره کې د دولت د ریاست او یا وزارت د نده نسي ترسره کولای.

ومن الله توفیق

================

www.hewad.com